

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის

სახელმწიფო უნივერსიტეტი

სალომე ქარელი

მასობრივი განადგურების იარაღი და ეროვნული უსაფრთხოების

საკითხები: ბიოლოგიური იარაღის გავრცელების რისკი

საქართველოში

სამაგისტრო ნაშრომი შესრულებულია კონფლიქტების ანალიზისა და

მართვაში მაგისტრის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

თემის ხელმძღვანელი: ვახტანგ მაისაია

ასოცირებული პროფესორი

თბილისი, 2017

ანოტაცია

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია გამოიკვლიოს საქართველოში მასობრივი განადგურების იარაღის, კონკრეტულად კი ბიოლოგიური იარაღის გავრცელების საფრთხეზე რეაგირების ეფექტური მექანიზმი. დაადგინოს მიზეზ-შედეგობრივი კავშირები საქართველოს საგარეო პოლიტიკის კურსსა და ბიოტერორიზმის საფრთხის აღქმის შემდგომ რეაგირებას შორის. კვლევისთვის არჩეულია დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, საქართველოს საგარეო პოლიტიკის ძირითადი წარმმართველი ინდიკატორები. აღნიშნული საკითხი საინტერესოა საქართველოს გეოპოლიტიკური მდებარეობიდან გამომდინარე. ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფციაში, საქართველოს სატრანზიტო ქვეყნის სტატუსი განხილულია, როგორც კონტრაბანდის გავრცელების საფრთხე. შესაბამისად, მნიშვნელოვანი ყურადღება უნდა მიექცეს ქვეყნის საგარეო ორიენტირს და მის სწრაფვას შექმნას თანამშრომლობითი კავშირები.

აქედან გამომდინარეობს ნაშრომის მთავარი საკვლევითი კითხვა: რა ფაქტორი/ფაქტორები ახდენს გავლენას სახელმწიფოში ბიოტერორიზმის საფრთხის ეფექტურ რეაგირებაზე? თამაშობს თუ არა პოზიტიურ როლს რეგიონში ქვეყნის სატრანზიტო პოტენციალისა და ფუნქციის ფაქტორი სხვადასხვა ფორმის კონტრაბანდის განვითარებაში. რა კავშირია პატარა ქვეყნის საგარეო პოლიტიკურ კურსსა და საყოველთაო მშვიდობის დამყარებას შორის? კითხვაზე პასუხად ნაშრომში განვითარებულია სამუშაო ჰიპოთეზა, რომლის მიხედვითაც, ბიოტერორიზმთან ბრძოლის ეფექტური მექანიზმი, როგორც სახელმწიფოებრივ, ისე საერთაშორისო დონეზე იქმნება საერთო ღირებულებებზე დაფუძნებული თანამშრომლობის შექმნით.

კვლევისთვის გამოყენებულია თვისობრივი მეთოდი და დედუქციური მიდგომა, რომელიც გულისხმობს წინასწარ შემუშავებული ჰიპოთეზის კვლევის და თეორიული ანალიზის შედეგად დადასტურებას.

ჰიპოთეზიდან გამომდინარე საკვლევო ცვლადების ანალიზისთვის გამოყენებულია თანამშრომლობითი კავშირების შექმნის მატრიცა, ხოლო თეორიულ ჩარჩოდ აღებულია რიჩარდ კოენის მოდელი.

Annotation

The following research aims to explore the effective mechanism of the response to the threat of mass destruction weapons in Georgia, specifically the threat of the biological weapons. Determine the causal links between the foreign policy course of Georgia and the reaction after the perception the threat of bioterrorism. For the research period, there is chosen the main directions of Georgia's foreign policy after getting independent. This issue is interesting because of the geopolitical location of Georgia. In the National Security Concept, the status of transit country of Georgia is considered as a threat to the spread of smuggling. Consequently, it is important to conduct country's foreign orientation and its desire for collaborative connections.

Thus, the research question can be formulated in the following way: What factor/factors influence effective mechanism of the threat reducing in the field of bioterrorism ? Do country's transit potential and function play a positive role in the development of various forms of smuggling.

Based on deductive approach the thesis tests whether the establishment of common values cooperation effect on the mechanism for combating bioterrorism on both state and international level.

To measure success of the given cases the matrix of creation cooperative unions is used. And, as for the theoretical framework, Richard Cohen Theory Model is selected to explain the connection between dependent and independent variables in the research.

Keywords: Bioterrorism, Smuggling, Foreign Policy, Collective Defense, Cooperation

სარჩევი

აბრევიატურები	გვ.4
შესავალი	გვ.5
ლიტერატურის მიმოხილვა	გვ.11
ბიოტერორიზმი	გვ.11
გლობალიზაცია	გვ.15
გეოპოლიტიკური ასპექტები	გვ.17
კონტრაბანდის საფრთხე.....	გვ.18
კოლექტიური თავდაცვის პრინციპი	გვ.21
რიჩარდ კოენის მოდელი.....	გვ.21
ცვლადები	გვ.27
საქართველოს საგარეო პოლიტიკა	გვ.27
პანკისის კრიზისი და ბიოლოგიური იარაღის საფრთხე.....	გვ.31
საქართველოს თანამშრომლობითი კავშირები.....	გვ.34
რიჩარდ ლუგარის სახელობის ეროვნული ცენტრი	გვ.38
კონვენციის დარღვევის ფაქტი, კენ ალიბეკოვის აღსარება.....	გვ.38
დასკვნა	გვ.40
ბიბლიოგრაფია	გვ.42

აბრევიატურები

ABC + R W – Atomic , Biological, Chemical, Radiological ატომური, ბიოლოგიური,

ქიმიური + რადიოლოგიური იარაღი

WMD - Weapon of mass destruction მასობრივი განადგურების იარაღი

DTRA - აშშ-ს თავდაცვის საფრთხეების შემცირების სააგენტო

EXBS - ექსპორტის კონტროლისა და საზღვრის უსაფრთხოების პროგრამა

CODEXTER - ევროპის საბჭოს ტერორიზმთან ბრძოლის ექსპერტთა კომიტეტი

CSDP - ევროკავშირის ერთიანი უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკა

BSEC - შავი ზღვის ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაცია

OECD - ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის

CBEP - ერთობლივი ბიოლოგიური თანამშრომლობის პროგრამა

WMD PPP - მასობრივი განადგურების იარაღის გავრცელების თავიდან აცილების პროგრამა

ICP - საერთაშორისო გაუვრცელებლობის პროგრამა

CBRN CMAP - ქიმიური, ბიოლოგიური, რადიოლოგიური და ბირთვული საგანგებო სიტუაციების მართვის პროგრამა

ნატო - ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაცია (NATO –The North Atlantic Treaty Organization)

შესავალი

საკვლევი საგანი

ნაშრომის მიზანს წარმოადგენს გამოიკვლიოს საქართველოში ბიოლოგიური იარაღის გავრცელების საფრთხე და გამოავლინოს მისი განმაპირობებელი ფაქტორები. დაადგინოს მიზეზ-შედეგობრივი კავშირები საქართველოს საგარეო პოლიტიკის კურსსა და საფრთხის აღქმის შემდგომ რეაგირებას შორის. აჩვენოს დინამიკა სხვადასხვა დროის სივრცეში, სხვადასხვა პოლიტიკური კურსის შედაგად როგორი იყო მასობრივი განადგურების იარაღის წინააღმდეგ ბრძოლის მექანიზმები და გამოავლინოს პოლიტიკური კურსის ეფექტურობა. კონკრეტულად კი, ნაშრომში განხილულია საქართველოს მისწრაფება შექმნას თანამშრომლობითი კავშირები, მისი დამოუკიდებლობის მოპოვებიდან - დღემდე, დროის მონაკვეთში.

კვლევის ღირებულებად შეიძლება ჩაითვალოს ერთი მხრივ, საერთაშორისო ურთიერთობების სფეროსთვის მისი ჰიპოთეზის განზოგადებადობა, ვინაიდან მსგავსი პოლიტიკური სიტუაციის მქონე ქვეყნებისთვის ეს იქნება პრობლემის აქტუალობის წარმოჩენა და ამ პრობლემასთან ბრძოლის მექანიზმების ჩვენება, ხოლო მეორე მხრივ ის გვაძლევს მნიშვნელოვანი დასკვნების გამოტანის შესაძლებლობას, საქართველოს საგარეო პოლიტიკის ალტერნატივების ეფექტურობის შესახებ.

სწორედ ამიტომ ნაშრომი იკვლევს იმ ფაქტორებს, რაც გავლენას ახდენს სახელმწიფოებრივ დონეზე, მოქალაქეთა უსაფრთხოებაზე და საერთაშორისო დონეზე საყოველთაო მშვიდობის დამყარებაში საქართველოს სრულფასოვან თანამონაწილეობაზე.

ნაშრომში განხილულია გლობალიზაციის უწყვეტ პროცესში ტერორიზმის განვითარების ასპექტები. ასევე, ყურადღება ეთმობა საქართველოს გეოპოლიტიკური მდებარეობიდან გამომდინარე, ბიოლოგიური იარაღის გავრცელების საფრთხის შეფასებას. ამ კუთხით, გამოყოფილია საქართველოს სახელმწიფოს მიერ

არაკონტროლირებადი ოკუპირებული ტერიტორიების ფაქტორი კონტრაბანდის ე.წ. „სმაგლინგის“ განხორციელებაში.

საკითხი აქტუალურია იმ კუთხითაც, რომ ბიოტერორიზმის დროს, ერი ან ჯგუფის წევრები, რომლებიც ქმნიან მასობრივ საფრთხეს, აქვთ შესაძლებლობა შეცვალონ ის წესები/ნორმები, რომლითაც ისინი ურთიერთობენ სხვა ერის ან ჯგუფის წევრებთან. ბიოლოგიური იარაღი საშუალებას აძლევს მის მფლობელს შექმნას პოტენციურად განადგურების საშიშროება. ამასთანავე ბირთვული, ქიმიური ან ჩვეულებრივი იარაღისაგან განსხვავებით, ის არ საჭიროებს განსაკუთრებულ შენახვის პირობებსა თუ შენახვის ხარჯებს. საქართველოს სამხრეთში განლაგებული ქვეყნები ან მიისწრაფიან ამ იარაღის წარმოებისაკენ, ან მათ ტერიტორიებზე უკონტროლოდ ფუნქციონირებენ სხვადასხვა საერთაშორისო ტერორისტული ორგანიზაციები, რომლებსაც სურთ ტერორისტულ აქტებში ამ იარაღის გამოყენება. ამ მხრივ, მნიშვნელოვანია პანკისის ხეობის კრიზისის განხილვაც, სადაც დასავლეთის მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების მიერ ქვეყნდებოდა ინფორმაცია, აღნიშნულ ტერიტორიაზე, ბიოლოგიური იარაღის წარმოებასთან დაკავშირებით.

ბიოლოგიური იარაღის მწარმოებელი შესაძლებელია იყოს ნებისმიერი ადამიანი. ამიტომ, ტერორიზმის ეს ფორმა შეიძლება უპირატესი აღმოჩნდეს საერთაშორისო, თუ სახელმწიფოებრივ დონეზე სტრატეგიული მოთამაშეებისათვის და მათ ბრძოლის ველზე თავდასხმის იარაღად სწორედ ბიოლოგიური აგენტები გამოიყენონ.

საკვლევი კითხვა და ჰიპოთეზა

ნაშრომის საკვლევი კითხვა შესაძლოა ასე ჩამოვაყალიბოთ: რა ფაქტორი/ფაქტორები ახდენს გავლენას სახელმწიფოში ბიოტერორიზმის საფრთხის ეფექტურ რეაგირებაზე? თამაშობს თუ არა პოზიტიურ როლს რეგიონში ქვეყნის სატრანზიტო პოტენციალისა და ფუნქციის ფაქტორი სხვადასხვა ფორმის

კონტრაბანდის განვითარებაში. რა კავშირია პატარა ქვეყნის საგარეო პოლიტიკურ კურსსა და საყოველთაო მშვიდობის დამყარებას შორის?

სამუშაო ჰიპოთეზა კი შემდეგნაირია - ბიოტერორიზმთან ბრძოლის ეფექტური მექანიზმი, როგორც სახელმწიფოებრივ, ისე საერთაშორისო დონეზე იქმნება საერთო ღირებულებებზე დაფუძნებული თანამშრომლობის შექმნით. თანამშრომლობის წარმატებას კი განაპირობებს ქვეყნის საგარეო პოლიტიკის პრიორიტეტები.

აქედან გამომდინარე, რაც უფრო სწორად ხდება ეროვნული ინტერესების გატარება საერთაშორისო დონეზე, მით უფრო ნაკლებია საფრთხე ტერორიზმისგან; ანუ მხოლოდ თანამშრომლობაზე დაფუძნებული კავშირები არის სახელმწიფოებრივი უსაფრთხოების წარმატების განმაპირობებელი ფაქტორი.

რაც შეეხება საკვლევ ცვლადებს, დამოკიდებული ცვლადია - საქართველოში ბიოლოგიური აგენტების წარმოებისა და უკანონო მიმოსვლის საფრთხე;

დამოუკიდებელი ცვლადებია - საგარეო პოლიტიკური კურსის ორიენტირი; ქვეყნის სწრაფვა შექმნას თანამშრომლობითი კავშირები;

მეთოდოლოგია

კვლევის ინსტრუმენტად გამოყენებულია კვლევის თვისებრივი მეთოდი. დედუქციური ანალიზის მეშვეობით, რაც გულისხმობს თეორიის საფუძველზე წინასწარი ჰიპოთეზის შემუშავებას და ანალიზის და კვლევის შედეგად ჰიპოთეზის დადასტურებას ან უარყოფას. კვლევის ძირითადი მეთოდია შემთხვევის შესწავლა, თუმცა დამოკიდებული და დამოუკიდებელი ცვლადების ოპერაციონალიზაციისა და გაზომვის მიზნით გამოყენებულია სხვადასხვა მეთოდები, როგორცაა: კონტენტ-ანალიზი, ისტორიული ანალიზი. ასევე, მოხდება დარგში მომუშავე ექსპერტებთან, სიღრმისეული ინტერვიუს ჩაწერა - კითხვები ეროვნული უსაფრთხოების ინფორმაციის მოპოვების მიზნით.

პირველ რიგში მოხდება შესაბამისი ლიტერატურის: წიგნების, სტატიების, პუბლიკაციების გაანალიზება, ყურადღება დაეთმობა ტერორიზმის საფრთხის სხვადასხვა ინდიკატორების ანალიზს. საბოლოოდ კი ქვისების შედარების საფუძველზე მოხდება დასკვნის გამოტანა და ჰიპოთეზის ტესტირება თეორიულ ჭრილში.

კვლევაში გამოყენებული იქნება რიჩარდ კოენის თეორია, რომელიც გვთავაზობს ერთგვარ მოდელს ეფექტური თანამშრომლობითი კავშირის შექმნის გზით, სტაბილურობის შენარჩუნებას.

ამ მოდელზე დაყრდნობით, განისაზღვრება საქართველოს საგარეო პოლიტიკის ეფექტურობა და ნაჩვენები იქნება ბიოლოგიური საფრთხის შემცირების დინამიკა.

თეორია

საკვლევი ჰიპოთეზიდან გამომდინარე ნაშრომში ძირითადად გამოყენებულია რიჩარდ კოენის თეორიული მოსაზრება ინდივიდუალური უსაფრთხოებიდან საერთაშორისო სტაბილურობამდე შესახებ. რიჩარდ კოენი გვთავაზობს უსაფრთხოების ისეთ მოდელს, რომელიც იდეალიზირებული ქვაკუთხედიდან პრაქტიკულად აღსრულებადი ხდება. მისი თეორიის მიხედვით, გავრცელებულ საერთაშორისო უსაფრთხოების ორ კონცეფციას - კოლექტიური უსაფრთხოება და კოლექტიური თავდაცვა - ემატება კიდევ ორი მნიშვნელოვანი კომპონენტი, რომელიც მოიცავს ინდივიდუალურ უსაფრთხოებას და სტაბილურობის შენარჩუნებას. მსგავსი კავშირები კი საერთო საფრთხის აღქმით, იდენტური ფასეულობებითა და კავშირისთვის ინსტიტუციონალური ფორმის მიცემას ითვალისწინებს. თუ ეს პირობები შესრულებულია, მაშინ სახელმწიფოებს შესაძლებლობა აქვთ შექმნან ძლიერი მექანიზმი უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად.

რიჩარდ კოენის თეორიასთან ერთად, ნაშრომში ასევე განხილულია სხვადასხვა ავტორების მოსაზრებები ბიოტერორიზმის საფრთხის წინააღმდეგ შემუშავებულ

პროცესში - ჩართული აქტორების, მათი სტრატეგიების, მოტივების და პროცესზე გავლენის შესახებ.

ლიტერატურის მიმოხილვა

ბიოტერორიზმი

ბიოტერორიზმი - ეს არის მიზანმიმართულად ისეთი ბიოლოგიური ტოქსინების ან ინფექციური აგენტების გამოყენება, როგორცაა ბაქტერიები, ვირუსები და სოკოები, რომელთაც უნდა გამოიწვიოს ადამიანთა, ცხოველთა თუ მცენარეთა განადგურება ან მათი ქმედუნარიანობის შეზღუდვა.

მასობრივი განადგურების იარაღი - განსხვავდება ჩვეულებრივი იარაღისაგან როგორც შეუდარებლად მეტი გამანადგურებელი ძალით, ისე იმ ზიანის მასშტაბით, რაც მათი გამოყენების თანამდევ და შემდგომ მოვლენებს მოაქვს. მსოფლიოში დღეს არსებული მ.გ.ი-ის საერთო სიმძლავრე გაცილებით მეტია, ვიდრე დედამიწაზე სიცოცხლის სრული მოსპობისათვის იქნებოდა საკმარისი. ამიტომ ცივი ომის პერიოდში დასავლეთ-აღმოსავლეთის ურთიერთობების ერთ-ერთი ძირითადი საკითხი მ.გ.ი-ის წარმოების შეზღუდვა და განიარაღება იყო. ამჟამად განსაკუთრებულ საფრთხეს წარმოადგენს მ.გ.ი-ის შექმნა ე.წ. პარია (არამზადა) სახელმწიფოების (იხ. ურჩი სახელმწიფო) მიერ. მსოფლიოს დემოკრატიული ქვეყნების ძალისხმევაც იქითკენაა მიმართული, რომ ეს იარაღი ავტორიტარული და უპასუხისმგებლო რეჟიმების ხელში არ აღმოჩნდეს. (ზ.დავითაშვილი, 2003)

კონფლიქტის დროს ბიოლოგიური სახფრთის შემცველი აგენტების გამოყენება, თავისი ბუნებიდან გამომდინარე, ერთ-ერთ ყველაზე საშიშ იარაღად ითვლება. ამ ტიპის იარაღი განსხვავდება ქიმიური, ბირთვული და რადიოლოგიური იარაღისგან, რომელიც ბიოლოგიურთან ერთად, მასობრივი განადგურების იარაღის „ქბრბ-ს“ სამხედრო აკრონიმს ქმნის. არცერთი მათგანი არ არის ჩვეულებრივი იარაღი, რაც

არსებითად გამოწვეულია მათი ასაფეთქებელი, კინეტიკური ან ცეცხლგამძლე პოტენციალით.

ბიოლოგიური იარაღის დანიშნულება განსხვავდება მისი ფორმითა და მიზნებით. როგორც წესი, დაპირისპირებული მხარის მიზანია, მოიპოვოს სტრატეგიული ან ტაქტიკური უპირატესობა, ამასთანავე დანერგოს საზოგადოებაში შიში და პანიკა მუქარის მექანიზმის გამოყენებით. ზოგიერთი ქიმიური იარაღის მსგავსად, ბიოლოგიური იარაღის გამოყენებამ, შეიძლება აიძულოს სამიზნე ჯგუფს ტერიტორიის დატოვებაც. არსებობს ბიოლოგიური აგენტების როგორც ლეტალური (მომაკვდინებელი), ისე არალეტალური ფორმა, რომელიც გამოიყენება ერთი კონკრეტული პირის, ხალხის ჯგუფის ან მთლიანი მოსახლეობის წინააღმდეგ. (J. Larsen, 1996, გვ. 204)

ბიოტერორიზმის ფორმები:

ბიოტერორიზმი, რომელიც მიმართულია ადამიანის წინააღმდეგ

ეს არის ბიოტერორიზმის ისეთი ფორმა, რომლის დროსაც სხვადასხვა ბიოლოგიური აგენტების გამოყენებით ხდება ადამიანების დასნეუბუნება. ამგვარი იარაღის უპირატესობა მდგომარეობს იმაში, რომ მას ახასიათებს მაღალი ინფექციურობა (პათოგენის უნარი, გამოიწვიოს ინფექცია, ამით ხდება განსაზღვრა, თუ რამდენად ხშირად ვრცელდება ის მასპინძელ ორგანიზმებს შორის), მაღალი ვირულენტობა (დაავადების გამოწვევის უნარი) და ამასთანავე, შესაძლებელია არ არსებობდეს დასნეუბუნების შემაფერხებელი ვაქცინები. ბიოლოგიური იარაღების წარმოება არ წარმოადგენს იმდენად დიდ პრობლემას, რამდენადაც რთულია მათი შენახვისა და ეფექტურად გავრცელების საშუალებების გამონახვა. შესაძლებელია ბიოლოგიურმა აგენტმა დიდი ხნით შენახვის პირობებში ვერ შეინარჩუნოს ინფექციურობა და ვირულენტობა. ასევე, შესაძლებელია ვერ მოხდეს მისი გავრცელების კონტროლი.

მაგ. ჯილეხის, იგივე ციმბირის წყლულის გამომწვევი ბაქტერია რამდენიმე მიზეზის გამო ერთ - ერთ ეფექტურ აგენტად ითვლება. პირველი, ის წარმოქმნის სპორებს, რაც მნიშვნელოვანია მისი აეროზოლებად გავრცელებისთვის და მეორე, მისი საინკუბაციო პერიოდი (ადამიანის დასნებოვნებიდან დაავადების პირველი კლინიკური ნიშნების გამოჩენამდე დროის მონაკვეთი) ხანმოკლეა და 90 %-ზე მეტ შემთხვევებში, ჯილეხის სპორების ინჰალაცია მთავრდება სიკვდილით, თუ მისი დროული მკურნალობა არ მოხდა; ამავე დროს, მის გამავრცელებს შეუძლია საკუთარი თავი დაიცვას შესაბამისი ანტიბიოტიკების გამოყენებით. (M.Hassani,2004, გვ.1-15)

ბიოტერორიზმი, რომელიც მიმართულია სოფლის-მეურნეობის (მოსავლის, მცენარეებისა და აკვა-კულტურის) წინააღმდეგ

ეს არის ბიოტერორიზმის ისეთი ფორმა, როდესაც მტრის სოფლის-მეურნეობის განადგურების მიზნით, გამოიყენება დაავადებები (მაგ., ბიოჰერბიციდები, ან მიკოჰერბიციდები), რომლებიც იწვევს მცენარეთა დასნებოვნებას. მსგავსი ბიოლოგიური იარაღის სამიზნე შეიძლება აღმოჩნდეს აკვა-კულტურა და წყალქვეშა მცენარეებიც. მცენარეთა მავნე ორგანიზმების გაფრქვევა სამიზნე სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების რაიონებში ხდება გამფრქვევი ტანკებისა და კასეტური ბომბების საშუალებით, რაც შემდგომში იწვევს მცენარეთა ეპიდემიების ინიცირებას.

მიუხედავად იმისა, რომ ჰერბიციდი სარეველა მცენარის საწინააღმდეგო ქიმიკატია, ის ხშირად მოიაზრება, როგორც ბიოლოგიური და ქიმიური ომის იარაღი. ეს იმით არის გამოწვეული, რომ ჰერბიციდს შესაძლებელია გააჩნდეს მსგავსი მოქმედების ეფექტი, როგორც აქვს ბიოტოქსინებს.(ბიოტოქსინები არის ნივთიერებები, რომლებიც ტოქსიკურია და ამასთანავე, აქვს ბიოლოგიური წარმოშობა. ბიოტოქსინი სხვადასხვა ფორმით მიიღება. არსებობს მიკოტოქსინები (დამზადებული სოკოებისგან), ზოოტოქსინები (დამზადებული ცხოველებისგან) და ფიტოტოქსინები (დამზადებული

მცენარეებისგან). იმის გამო, რომ აღნიშნული ბიოტოქსინების მიღება მარტივ ფორმულას წარმოადგენს და არ სჭირდება განსაკუთრებული მექანიზმები, კიდევ უფრო მწვავე გამოწვევად რჩება ბიოდაცვის სფეროში.

ბიოტერორიზმი, რომლის დროსაც გამოიყენება მწერები

ეს არის ბიოტერორიზმის ისეთი ფორმა, რომლის დროსაც მტერზე თავდასხმის მიზნით გამოიყენება მწერები. ამ დროს ხდება მწერების, როგორც პირდაპირი შეტევის იარაღად გამოყენება (მაგალითად ფუტკარი, კალია და ა.შ.), ან სხვადასხვა პათოგენებით დასნებოვნებული მწერების გავრცელება სამიზნე ტერიტორიაზე, რომლის დროსაც მათ სხვადასხვა დაავადების გამავრცელებლის ფუნქცია ეკისრებათ.

როგორც ვხედავთ, ბიოლოგიური იარაღის საშიშროებას პირველ რიგში წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ სხვა დანარჩენი მასობრივი განადგურების იარაღისაგან განსხვავებით, ამ იარაღის მფლობელი შეიძლება გახდეს ნებისმიერი ადამიანი. ის შეიძლება წარმოიქმნას, შემუშავდეს, ან მოხდეს მისი მარაგის შექმნა, როგორც სახელმწიფოების, ისე არასახელმწიფო აქტორების მიერ. შესაბამისად, ორივე დონეზე (სახელმწიფოების მხიდან ფარულად და არასახელმწიფო აქტორების მხრიდან მიზანმიმართული ტერორი) ბიოლოგიური იარაღის გამოყენება ცალსახად კლასიფიცირდება ბიოტერორიზმად.

ბიოტერორიზმის დროს, ერი ან ჯგუფის წევრები, რომლებიც ქმნიან მასობრივ საფრთხეს, აქვთ შესაძლებლობა შეცვალონ ის წესები/ნორმები, რომლითაც ისინი ურთიერთობენ სხვა ერის ან ჯგუფის წევრებთან. ბიოლოგიური იარაღი საშუალებას აძლევს მის მფლობელს შექმნას პოტენციურად განადგურების საშიშროება. ამასთანავე ბირთვული, ქიმიური ან ჩვეულებრივი იარაღისაგან განსხვავებით, ის არ საჭიროებს განსაკუთრებულ შენახვის პირობებსა თუ შენახვის ხარჯებს. ამიტომ, ტერორიზმის ეს ფორმა შეიძლება უპირატესი აღმოჩნდეს საერთაშორისო, თუ სახელმწიფოებრივ

დონეზე სტრატეგიული მოთამაშეებისათვის და მათ ბრძოლის ველზე თავდასხმის იარაღად სწორედ ბიოლოგიური აგენტები გამოიყენონ.

ბიოლოგიური იარაღის გამოყენება აკრძალულია საერთაშორისო სამართლის ნორმებით, ასევე სხვადასხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებებით. შეიარაღებულ კონფლიქტში ბიოლოგიური აგენტების გამოყენება არის ომის დანაშაული.

ბიოლოგიური იარაღების წარმოებას, მარაგის შექმნას ან თავდასხმითი მიზნით გამოყენებას კრძალავს 1972 წელს მიღებული კონვენცია. 2016 წლის მონაცემებით, აღნიშნული კონვენციის რატიფიცირება მოახდინა 178-მა ქვეყანამ, 6-მა კი - განაცხადა თანხმობა; ამ კონვენციის მიზანია მოხდეს ბიოლოგიური იარაღებით შეტევების პრევენცია, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს დიდი რაოდენობით ადამიანების სიკვდილი და ამასთან ერთად, ეკონომიკისა და ინფრასტრუქტურის დაზიანება. აღსანიშნავია, რომ ქვეყნები, მათ შორის ისინი, რომლებმაც მოახდინეს კონვენციის რატიფიკაცია, კვლავ ატარებენ კვლევებს ბიოლოგიური ომისგან თავდაცვის კუთხით, რაც არაა აკრძალული კონვენციის მიხედვით.

მიუხედავად არაერთი სამართლებრივი ფორმისა, რომელიც კრძალავს ბიოლოგიური იარაღის გამოყენებას, დღესდღეისობით კვლავაც არსებობს საფრთხე, რომ აღნიშნული აგენტები ფარულად იწარმოება რიგ სახელმწიფოებში, ან მის მარაგებს ფლობენ კრიმინალური და ტერორისტული ორგანიზაციები. შესაბამისად, ბიოტერორიზმის საფრთხე კვლავაც რჩება, ის კვლავაც მნიშვნელოვან შემფოთებას იწვევს პრაქტიკულად ყველა ერის სამხედრო და სამოქალაქო მოსახლეობაში.

გლობალიზაცია

ბიოტერორიზმის განხილვის დროს მკვლევარები ხშირად უსვამენ ხაზს გლობალიზაციის ფაქტორს. დღეს-დღეისობით ტერორიზმის საფრთხე საყოველთაო მშვიდობის დამყარებაში ერთ-ერთ მთავარ გამოწვევად არის აღიარებული მთლიანად მსოფლიოში. ასიმეტრიული საფრთხე, რომელიც გაჩნდა არა ქვეყნებს შორის

დაპირისპირებებით, არამედ ტერორისტული ორგანიზაციებისგან, მსოფლიოში საერთაშორისო უსაფრთხოების შენარჩუნების თვალსაზრისით, სულ უფრო მეტად საყურადღებო გახდა. გლობალიზაციის ეპოქაში, საზღვრების მოხსნის პროცესების პარალელურად ტერორიზმმაც გლობალური მასშტაბი შეიძინა. 2001 წლის 11 სექტემბერს, ნიუ იორკსა და ვაშინგტონზე განხორციელებული ტერორისტული თავდასხმების შემდეგ, აღნიშნულმა პრობლემამ კიდევ უფრო წინ წამოიწია. მას შემდეგ, რაც „ალ-ქაიდას“ ლიდერებმა საჯაროდ განაცხადეს, რომ მათი ორგანიზაცია აქტიურად ატარებდა ცდებს მასობრივი განადგურების იარაღის გამოყენებასთან მიმართებაში, ტერორიზმის ამ ფორმამ უფრო მეტად დააფიქრა არა მხოლოდ ამერიკა, არამედ მთლიანად მსოფლიო. 2002 წლის მარტში, ამერიკის პრეზიდენტმა ბუშმა სიტყვით გამოსვლაში აღნიშნა, რომ “ყველა ერმა სერიოზულად უნდა განიხილოს ტერორის მზარდი საფრთხე და მისი კატასტროფული მასშტაბები - ტერორი, რომელიც შეიარაღებულია ბიოლოგიური, ქიმიური ან ბირთვული იარაღით”.

„გლობალიზაცია შეიძლება განიმარტოს, როგორც მსოფლიო მასშტაბის იმ სოციალურ ურთიერთობათა გაძლიერება, რომლებიც დაშორებულ ადგილებს იმგვარად აკავშირებს ერთმანეთთან, რომ ადგილობრივი მნიშვნელობის პროცესები მრავალი მილის დაშორებით მიმდინარე მოვლენების გავლენას განიცდის და პირიქით“. ენტონი გიდენსი (Anthony Giddens, 1990).

გლობალურმა ტერორმა შეცვალა პოლიტიკური საზღვრები, რომლებიც ეროვნულ და სახელმწიფოებრივ საზღვრებს ემთხვეოდა. ტერორისგან გამოწვეულმა საფრთხემ შეაღწია თითოეული ერი-სახელმწიფოს საზღვრებში. იმის გათვალისწინებით, რომ გლობალიზაციის ეპოქაში სირთულეს აღარ წარმოადგენს პროდუქციისა და ინვესტიციების თავისუფალი გადაადგილება, იძლევა დასკვნის გამოტანის საშუალებას, რომ მათ შორის, გამარტივდა კონტრაბანდის მონაცვლეობა საზღვრებს შორის.

საზღვრების გახსნასთან ერთად, გაიზარდა ტერორისტული ორგანიზაციების ფინანსური დამოუკიდებლობა. ახალი მიმდევრების მოზიდვა არ არის კონცენტრირებული კონკრეტული სახელმწიფოს საზღვრებში, არამედ მოიცავს მთელს

მსოფლიოს. კონკრეტულად შეინიშნება ალ-ქაიდას მიმდევრების მსოფლიოს ყველა რეგიონში (ძირითადად, ჩრდილოეთ აფრიკაში და სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიაში) მზარდი გავრცელება. შესაბამისად, ტერორიზმის გლობალიზაციამ და ქსელურმა კავშირებმა ტერორისტული ორგანიზაციები უფრო მოქნილი გახადა. ორგანიზაციული სტრუქტურა და თანამედროვე ტექნოლოგიების ათვისებამ შედარებით რთული გახადა ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა.

რთულია განსაზღვრა იმისა, თუ რა დონეზე ახდენს გლობალიზაცია გავლენას საერთაშორისო უსაფრთხოებაზე, რადგან სხვადასხვა რეგიონზე განსხვავებულად ზემოქმედებს გლობალიზაციის თანმდევი პროცესები.

გეოპოლიტიკური ასპექტები

ტერორიზმის წინააღმდეგ სტრატეგიული მექანიზმის შექმნაში და საერთაშორისო უსაფრთხოებაზე გავლენის მოხდენის სფეროში, გლობალიზაციის ფაქტორთან ერთად, მნიშვნელოვანია სახელმწიფოს გეოპოლიტიკური არიალების განხილვაც.

საქართველო ევროპისა და აზიის გზაჯვარედინზე, კავკასიონის ცენტრალურ ნაწილში მდებარეობს და ის დასავლეთსა და აღმოსავლეთს შორის ევროპა-კავკასია-აზიის სატრანსპორტო დერეფნის შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენს. სატრანზიტო დერეფნის ფუნქციის ფლობით, საქართველოს დიდი გეოპოლიტიკური მნიშვნელობა ენიჭება. აღნიშნული ტერიტორია ესაზღვრება კასპიის რეგიონს, ცენტრალურ აზიის ქვეყნებსა და ირანს. საქართველოს უშუალო მოსაზღვრე ქვეყნებია რუსეთის, თურქეთის, აზერბაიჯანისა და სომხეთის სახელმწიფოები, რომლებიც მოცემულ არეალში გეოპოლიტიკის სტრატეგიის მთავარი მაფორმებელი სუბიექტები არიან. შეიარაღებული სამოქალაქო კონფლიქტების გამო 1990-1993 წლებში, მისი ორი სეპარატისტული რეგიონი - აფხაზეთი და სამხრეთ ოსეთი (ან ცხინვალის რეგიონი) - საქართველოს მთავრობის იურისდიქციის ქვეშ არ იმყოფება. შესაბამისად, ამ

ტერიტორიაზე საზღვრები უკონტროლო და გამჭვირვალეა. აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიები კი თავის მხრივ, რუსეთის მოსაზღვრეა.

გეოპოლიტიკურ კონტექსტში, მნიშვნელოვანია საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის ზღვასთან სიახლოვე, რითაც ის უკავშირდება შავი ზღვის აუზის ქვეყნებს. კერძოდ კი - თურქეთს, უკრაინას, ბულგარეთსა და რუმინეთს.

ამ ორი უკანასკნელი ქვეყნის ევროკავშირში შესვლით საქართველო უშუალოდ დაუმეზობლდა ევროპას. გეოგრაფიულმა სიახლოვემ თანამშრომლობის ახალ შესაძლებლობებთან ერთად ევროპაში იმის სურვილიც წარმოშვა, რომ საქართველო ინსტიტუციონალურად გაძლიერდეს და არ იქცეს აღმოსავლეთიდან ევროპისკენ მიმართული საფრთხეების სატრანზიტო დერეფნად. პირველ რიგში ეს ორგანიზებული დამნაშავეობის გავრცელებას, მასობრივი განადგურების იარაღის აგენტების ტრანზიტსა და არალეგალურ მიგრაციას ეხება. (არჩილ გეგეშიძე, 2007)

კონტრაბანდის საფრთხე

ბიოტერორიზმის საკითხის განხილვისას, ბიოლოგიური აგენტების უშუალო გამოყენებასთან ერთად, ყურადსაღებია თავად ბიოლოგიური აგენტების უკონტროლო მიმოსვლა სახელმწიფო ტერიტორიის საზღვრებში და მის გარეთ.

კონტრაბანდის გზები საქართველოში და საქართველოდან

კონტრაბანდული საქონლი ქვეყნის შიგნით და გარეთ მრავალი გზით შემოდინება/გაედინება. მათ შორის შედის ქვეყნაში არსებული უკონტროლო კონფლიქტის ზონები. გარდა ამისა, ცენტრალური საავტომობილო გზებიდან თავის არიდების მიზნით, სადაც ფუნქციონირებს საბაჟო და გამშვები კონტროლის პუნქტები, კონტრაბანდისტები ამ მარშრუტების გარშემო. ალტერნატიულ საშუალებებს იყენებენ. ძირითადი კონტრაბანდის ნაკადებია:

1. ერგნეთი (უკონტროლო ტერიტორია ცხინვალის რეგიონში, რომელიც რუსეთს ესაზღვრება);

2. წითელი ხიდი (აზერბაიჯანის საზღვარი);
3. აფხაზეთი (სეპარატისტული რესპუბლიკა, რომელიც ესაზღვრება რუსეთს, ზღვის მხრიდან გასასვლელი);
4. აჭარა (ავტონომიური რესპუბლიკა, რომელიც ესაზღვრება თურქეთს, ზღვის მხრიდან გასასვლელი);
5. ფოთი (შავი ზღვის პორტი);
6. ახალციხე (თურქეთის საზღვარი);
7. ყაზბეგი (რუსეთთან საზღვარი);
8. ლაგოდეხი (აზერბაიჯანის საზღვარი);
9. ჯანდარა (აზერბაიჯანის საზღვარი);
10. ნინოწმინდა (სომხეთთან საზღვარი).

ამჟამად, რომ კონტრაბანდული მარშრუტები და მიმართულებები საკმაოდ მრავალფეროვანია. სხვადასხვა სახის საქონლი შემოედინება და გაედინება ყველა სახის სატრანსპორტო საშუალებით: მცირე კონტეინერები და მოცულობითი ყუთები, რომლებიც განთავსებულია მსუბუქ ავტომობილებზე, ავტობუსებზე, სატვირთო მანქანებზე და ა.შ.

ვფიქრობთ, რომ ზემოთ ჩამოთვლილი ტერიტორიებიდან ყველაზე მეტ საფრთხეს საქართველოს მიერ არაკონტროლირებადი აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონი წარმოადგენს. ვინაიდან, როგორც ბევრ სხვა კონფლიქტში, კრიმინალური სამყარო ყოველთვის ავსებს ვაკუუმს ოფიციალურ და სამართლებრივ ურთიერთობებში. შესაბამისად, კრიმინალურ დაჯგუფებებს, რომლებსაც გააჩნიათ უნარი, მოქნილად და სწრაფად შექმნან ქსელები, შესაძლებლობა ექმნებათ გააკონტროლონ კონტრაბანდისტული ოპერაციები აღნიშნულ ტერიტორიებში.

სხვადასხვა მკვლევარების აზრით, კრიმინალური დაჯგუფებების ინტერესის სფერო ყველა სხვა კონტრაბანდისტული ნაირსახეობისგან (იარაღი, ნარკოტიკები, წარმოებული პროდუქტები, ტრეფიკინგი) ყველაზე მეტად მიმართულია მასობრივი

განადგურების იარაღის რეაქტივების მოპოვებისკენ, რაც გამოწვეული ასეთი იარაღის ფუნქციური და მატერიალური სარგებელისგან.

მასობრივი განადგურების იარაღის მასალები (პოტენციური საფრთხე)

ითვლებოდა, რომ საბჭოთა კავშირის პერიოდში საქართველოს , რომელიც ესაზღვრებოდა ნატო-ს წევრ ქვეყანას - თურქეთს , გააჩნდა მძიმე შეიარაღება. მათ შორის სტრატეგიული და ტაქტიკური ბირთვული იარაღის მარაგები, რომელიც განთავსებული იყო მის ტერიტორიაზე. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, რის შედეგადაც მოხდა ქვეყნიდან მსგავსი იარაღების გატანა, საქართველოს ტერიტორიაზე სულ მალე, კვლავ აღმოაჩინეს რუსული ჯარის მიერ მიტოვებული რადიოაქტიური მასალების, მათ შორის ძლიერი და სუსტი რადიაციული წყაროები. (Kolbin, G. 2002). (Stier, K. 2002).

ამის შედეგად, ექსპერტებმა დაასკვნეს, რომ არსებობს რეალური შესაძლებლობა იმისა, რომ მასობრივი განადგურების იარაღის რეაქტივების მარაგები ხელში ჩაიგდონ პოტენციურმა ტერორისტებმა, რაც თავის მხრივ, უდიდეს საფრთხეს წარმოადგენს საერთაშორისო თანამეგობრობისათვის.

როგორც, საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის 2016 წლის ანგარიშშია აღნიშნული, „ გატარებული ოპერატიული ღონისძიებების შედეგად, საანგარიშო პერიოდში აღკვეთილია რადიოაქტიური ნივთიერებისადმი უკანონო მოპყრობის 2 ფაქტი. ქ. თბილისში ამოღებულია ქარხნული წესით დამზადებული სპეციალური კონტეინერი, რომელშიც მოთავსებული იყო „ურან 238“ (გადარიბებული ურანი), დაკავებულია 6 პირი. ქ. ქობულეთში ამოღებულია 1665,5 გრ. რადიოაქტიური ნივთიერება (81 ცალი ცილინდრული ფორმის საგანი), რომელიც შეიცავდა „ურან 235“-ს და „ურან 238“-ს, დაკავებულია 6 პირი.“

აქედან ჩანს, რომ რადიოაქტიური ნივთიერებების უკანონო მიმოსვლა კვლავაც ერთ-ერთ მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება, როგორც სახელმწიფოებრივ, ისე საერთაშორისო დონეზე. მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენ ფოკუსირება მოვახდინეთ ბიოლოგიური იარაღის გავრცელების თავისებურებებზე, მოცემული კონკრეტული

მაგალითი გარკვეულწილად პასუხს სცემს აღნიშნული თემის საკვლევ კითხვას, ვინაიდან იძლევა განზოგადების საშუალებას. იმის გათვალისწინებით, რომ თავისი რთული ბუნებიდან გამომდინარე, შესაძლებელი გახდა რადიოაქტიური ნივთიერების მიმოსვლა საქართველოს ტერიტორიაზე, შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ ბიოლოგიური იარაღის შემთხვევაში უფრო მარტივი იქნება ამ აგენტების უკანონო ტრანზაქცია.

კოლექტიური თავდაცვის პრინციპი

რიჩარდ კონის მოდელი

კონტრაბანდისა და ზოგადად, ეროვნული საფრთხის საპასუხოდ შექმნილი მექანიზმი, გლობალიზაციის ეპოქამ, საერთაშორისო მასშტაბის გახადა. უსაფრთხოების საკითხის განხილვისას, მეცნიერები თანხმდებიან იმაზე, რომ გლობალური მასშტაბის პრობლემების წინაშე ბრძოლის ეფექტურმა მექანიზმმა ინდივიდუალურიდან კოლექტიური ხასიათი შეიძინა. მხოლოდ საერთაშორისო აქტორების ერთობლივი ძალისხმევის საფუძველზე ხდება შესაძლებელი მსოფლიო მშვიდობისა და უსაფრთხოების სისტემის შენარჩუნება. საერთო საფრთხეებთან საბრძოლველად, იქმნება ერთიანი სტრატეგია, რომლის საფუძველზე ქვეყნები თანხმდებიან გაერთიანდნენ აგრესორისგან თავდაცვის მიზნით და გაზარდონ რისკების, საფრთხეების, გამოწვევებისა და საშიშროებებისგან თავდაცვისუნარიანობა.

საერთაშორისო თანამეგობრობის წინაშე გაჩენილმა პრობლემებმა საფრთხის ახლებურად გააზრება მოითხოვა. რამაც შექმნა იმის საჭიროება, რომ ტერორიზმის საფრთხის მასშტაბების გასაზომად, მსოფლიოში ამ საკითხთან მიმართებით, უკეთესი კომუნიკაციის მექანიზმი უნდა შექმნილიყო. წარმატებული ანტიტერორისტული სტრატეგია მოითხოვს თანამშრომლობას სააგენტოებს (სახელმწიფოები, კომერციული მრეწველობები, სამეცნიერო საზოგადოება და ზოგადად სამოქალაქო საზოგადოება) შორის, რომლებიც აყალიბებენ პლატფორმას ინფორმაციების გასაზიარებლად. ამ სფეროში დაგროვილი ცოდნა და გამოცდილება ამჟამად, იმდენად დიდია, რომ ახალი ინფორმაციის გაზიარების პარადიგმა საჭიროა სხვადასხვა საზოგადოებაში სათანადოდ იყოს გააზრებული. ნებისმიერი სამეცნიერო, ტექნიკური თუ სოციალური პროცესის

ძირითადი დაბრკოლება არაეფექტური ან არარსრული ინფორმაციის ფლობაა. სტრატეგიული დამხმარეების ჩათვლით, როგორცაა ტრანსსასაზღვრო ინფორმაციის გაზიარება, საერთაშორისო ურთიერთობისა და პარტნიორული საქმიანობა, საჯარო დიპლომატია და სტრატეგიული კომუნიკაცია, არის ძლიერი ნაბიჯი ახალი ერის ინფორმაციის გაზიარებისა და თანამშრომლობის ნდობის ატმოსფეროში. (Trufanov, A., Rossodivita, A., Guidotti, M., 2010)

კოლექტიური თავდაცვა ინფორმაციებისა და გამოცდილების გაზიარებასთან ერთად, წარმოადგენს სპეციალურ ღონისძიებას, რომელსაც ენიჭება ფორმალიზირებული იერსახე ხელშეკრულების და ორგანიზაციის სახით. ამის საფუძველზე, მონაწილე ქვეყნები თავდაცვის დახმარებას აღუთქვამენ ერთმანეთს, თუკი რომელიმეზე განხორციელდება თავდასხმა სხვა ქვეყნის მხრიდან, რომელიც არ არის ამ ორგანიზაციის წევრი.

არსებობს კოლექტიური თავდაცვის განსხვავებული განმარტებები, თუმცა მათი მთავარი აზრი მაინც ერთია, და გულისხმობს, ძალების გაერთიანებას საერთაშორისო სტაბილურობის დასამყარებლად.

პრეზიდენტ ჯორჯ ბუშის (უფროსის) მიერ ჩამოყალიბებული საერთაშორისო ურთიერთობათა ხედვის სისტემა, ახალი მსოფლიო წესრიგი - ცივი ომის დასრულებისა და საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ კოლექტიური უსაფრთხოების სისტემის ხელახლა აღმოცენებას ითვალისწინებდა. ახალი მსოფლიო წესრიგი ტერორის საფრთხისაგან თავისუფალ სამყაროს, სამართლიანობისა და მშვიდობისაკენ სწრაფვას, აგრეთვე, აღმოსავლეთ-დასავლეთისა და ჩრდილოეთ-სამხრეთის ჰარმონიულ თანაარსებობას ნიშნავდა. ეს ბუნდოვანი ფრაზები სინამდვილეში დიდ სახელმწიფოთა მეტ თანამშრომლობას, გაეროს გაზრდილ როლსა და საერთაშორისო სამართლის მეტ მნიშვნელობას გულისხმობდა. ბუშის ეს ინიციატივა მოქმედების კონკრეტულ გეგმას არ ისახავდა და მხოლოდ რიტორიკის დონეზე დარჩა. საერთაშორისო ურთიერთობების თეორიაში ბუშის მიერ დეკლარირებულმა ა. მ. წ.-მა

რეალისტ-ნეორეალისტებსა და ნეოლიბერალებს შორის საერთაშორისო თანამშრომლობის შესაძლებლობაზე ახალი კამათი გამოიწვია. (გ.ხელაშვილი, 2004).

ტერმინმა „უსაფრთხოება თანამშრომლობის საფუძველზე“ პოპულარობა ცივი ომის დასრულების შემდეგ მოიპოვა. როგორც წესი, მსგავსი ტერმინი გამოყენება ისეთი იდეალური ურთიერთობების აღსაწერად, რომელიც ჰარმონიაზე და ღრმა საერთაშორისო თანამშრომლობაზეა დაფუძნებული. თუმცა, დღესდღეისობით ეს ტერმინი დაცლილია პრაგმატული და რეალისტური მოდელისაგან.

რიჩარდ კოენი გვთავაზობს უსაფრთხოების ისეთ მოდელს, რომელიც იდეალიზირებული ქვაკუთხედიდან პრაქტიკულად აღსრულებადი ხდება. მისი თეორიის მიხედვით, გავრცელებულ საერთაშორისო უსაფრთხოების ორ კონცეფციას - კოლექტიური უსაფრთხოება და კოლექტიური თავდაცვა - ემატება კიდევ ორი მნიშვნელოვანი კომპონენტი, რომელიც მოიცავს ინდივიდუალურ უსაფრთხოებას და სტაბილურობის შენარჩუნებას.

მოცემული კომპონენტების დამატების აუცილებლობა განაპირობა მსოფლიო წესრიგში ახალი საფრთხეების გაჩენის პროცესმა. მაგალითად, ტერორიზმის გლობალიზაცია, კრიმინალი, ავადმყოფობა, კიბერტერორიზმი, მოსახლეობის ზრდა, ლტოლვილთა და ეკონომიკური მიგრაცია, ბუნებრივი გარემოს კატასტროფები და სხვა.

თანამშრომლობითი უსაფრთხოების კოენისეული კონცეფცია მოიცავს შემდეგ ინსტრუმენტებს:

- საერთო საფრთხეების აღიარება;

როგორც რიჩარდ კოენი განმარტავს, ქვეყნების კოალიციაში გაწევრიანება, ან თანამშრომლობითი კავშირების შექმნა დანარჩენ ქვეყნებთან, სხვადასხვა მიზეზით შეიძლება აიხსნას. თუმცა, მისი აზრით, ყველაზე მტკიცე განმაპირობებელ ფაქტორად საერთო საფრთხის აღქმა უნდა ჩაითვალოს. საერთო საფრთხის აღქმის შემდეგ, თანამშრომლობით კავშირში შესაძლებელია გაერთიანდნენ ისეთი ქვეყნებიც კი, რომლებსაც განსხვავებული იდეოლოგიური პრინციპები გააჩნიათ. ამის მიზეზია ქვეყნის უუნარობა, საკუთრივ ძალებით გაუმკლავდეს მის წინაშე არსებულ რისკებს.

ქვეყნის უსაფრთხოება არ არის იმდნად დამოკიდებული მხოლოდ სამხედრო ძლიერებაზე. მიუხედავად იმისა, რომ კავშირში გაწევრიანებით, ზოგიერთი ქვეყანა სხვებთან შედარებით უფრო მეტ რესურსს ხარჯავს, ზოგიერთი უფო მეტად ღებულობს სარგებელს, საბოლოო ჯამში ისინი აცნობიერებენ, რომ ერთმანეთის გარეშე საერთო საფრთხეს ვერ გაუმკლავდებიან.

მაგალითად, აშშ-ში 11 სექტემბრის ტერორისტული თავდასხმების შემდეგ, მოხდა კოლექტიური თავდაცვის პრინციპის ამოქმედება. პირველად თავის ისტორიაში ნატო-მ გამოიყენა ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების მე-5 მუხლი, რომლის მიხედვითაც თავდასხმა რომელიმე ერთ მოკავშირეზე, ითვლება თავდასხმად ყველა მოკავშირეზე.

გლობალიზაციის მზარდმა პროცესმა უსაფრთხოების ერთიანი სისტემის აუცილებლობა შექმნა. საერთო საფრთხეების, რომლებიც ზემოთ უკვე აღვწერეთ, გააზრებამ, სახელმწიფოს ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფციის და პოლიტიკის საფუძველად კავშირების შექმნა კიდევ უფრო გაამყარა.

- მზარდი ურთიერთგაგება საერთო ფასეულობებზე;

საერთო საფრთხის აღქმის შემდეგ, თანამშრომლობითი უსაფრთხოების ერთ-ერთი ძლიერი ინსტრუმენტია კავშირში მოაზრებული წევრების საერთო ფასეულებათა კონტექსტი. როგორც რიჩარდ კოენი აღნიშნავს, თუ კავშირი არ არის დაფუძნებული მზარდ ურთიერთგაგებაზე, მაშინ ეს კავშირი განწირულია წარუმატებლობისაკენ ან დაშლისაკენ. ალიანსის შექმნის შემდეგ, სხვადასხვა მოვლენების დროს, ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და ნატო-ს ევროპელ მოკავშირეებს შორის არსებობდა გარკვეული უთანხმოებები, იყო განხეთქილების შემთხვევები მათ ურთიერთობებში. მარტივად რომ ვთქვათ, თუ არ არსებობს საერთო ფასეულობა, მაშინ სავსებით შესაძლებელია, რომ სტრატეგიის შექმნის პროცესში ქვეყნებმა რადიკალური პოზიციები დაიკავონ და ამით შეაფერხონ საერთო უსაფრთხოების უზრუნველყოფა. პირველ რიგში, კავშირი დაფუძნებული უნდა იყოს საერთო ღირებულებებზე და

ფასეულობებზე. გუნდის წევრებს შორის უნდა იყოს მეტი იდეოლოგიური თანხვედრა, ვიდრე დაპირისპირება. „ყველაზე უკეთ ადამიანთა უფლებების დაცვა შეუძლია ლიბერალურ-დემოკრატიულ სახელმწიფოს“ (რ.კოენი, 16), ინდივიდუალური უსაფრთხოების უზრუნველყოფა კი, თანამშრომლობითი უსაფრთხოების მთავარი ქვაკუთხედი. აქედან გამომდინარე, კოენი ხაზს უსვამს, რომ თუ კავშირის წევრები არა ლიბერალურ-დემოკრატიული ფასეულობის ქვეყნები არიან, მაშინ უსაფრთხოების დამყარებასთან ფუნდამენტური არათავსებადობა იქმნება.

- ინსტიტუციონალური ფორმატი

საერთო საფრთხის აღქმისა და საერთო ღირებულებების შეჯერების შემდეგ, კოენი მიიჩნევს, რომ ლოგიკური ჯაჭვის გასაგრძელებლად, უნდა მოხდეს თანამშრომლობისათვის ინსტიტუციონალური ფორმის მიცემა. ქვეყნებს შორის, ურთიერთობების ინსტიტუციური ჩარჩოს შექმნა, თანამშრომლობითი უსაფრთხოების დამყარების თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანი ხელშემწყობი მექანიზმია. ის აყალიბებს მტკიცე პლატფორმას საერთო პრობლემის გარშემო და თანამშრომლობის შემდგომ განვითარების და დახვეწას ითვალისწინებს.

მსოფლიო ისტორიის განმავლობაში სხვადასხვა სახელმწიფოთა მიერ მათი ეროვნული უსაფრთხოებისა და სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის განმტკიცების მიზნით მრავალი ალიანსი თუ კოალიცია იქნა შექმნილი. მსგავსი ტიპის კავშირები იქმნებოდა იმ შემთხვევაში, როდესაც ქვეყნების ინტერესები ერთმანეთს ემთხვეოდა და როცა მათ წინაშე საერთო საფრთხე არსებობდა. სხვადასხვა ალიანსებისა თუ კოალიციების შექმნით კავშირში შემავალი სახელმწიფოები ერთად აწონასწორებდნენ მეტოქის რეალურად თუ სუბიექტურად აღთქმულ ძლიერებას. კავშირის წევრები მიიჩნევდნენ, რომ პოტენციური აგრესორი საკმაოდ ძლიერი კავშირის წინააღმდეგ ბრძოლას მოერიდებოდა. (ნ.ჩიტაძე, 2008, გვ. 21)

მნიშვნელოვანია, რომ ინსტიტუციური ფორმა კავშირს აძლევს გრძელვადიან პერსპექტივაში ერთობლივი მოქმედების სტრატეგიის შექმნის შესაძლებლობას, რაც მიუღწევადია მოკლევადიანი კავშირების შექმნაში. მაგალითად, მეორე მსოფლიო ომის

შემდგომი პერიოდში კავშირების შექმნის იდეებმა და კოლექტიური უსაფრთხოების ცნებამ თავისი სამართლებრივი ასახვა ჰპოვა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდების 51-ე მუხლის სახით - „სახელმწიფოს ინდივიდუალური და კოლექტიური თავდაცვის უფლების შესახებ“. სწორედ ამ მუხლზე დაყდნობით იქნა შექმნილი ნატო, რომლის მთავარ, მე-5 მუხლში აღნიშნულია: „ხელშეკრულების მონაწილე მხარეები იზიარებენ იმ აზრს, რომ შეიარაღებული თავდასხმა ერთ-ერთ ან რამდენიმე მხარეზე ევროპასა და ჩრდილო ამერიკაში განიხილება როგორც აგრესია ყველას წინააღმდეგ. შესაბამისად, ასეთი თავდასხმის დროს, თითოეული მათგანი გაეროს წესდების 51-ე მუხლით აღიარებული ინდივიდუალური ან კოლექტიური თავდაცვის უფლების გამოყენებით უნდა დაეხმაროს დაზარალებულ მხარეს..“ (ნ.ჩიტაძე, 2008, გვ. 23)

საბოლოო ჯამში, უსაფრთხოება თანამშრომლობის საფუძველზე, თავის მხრივ წარმოადგენს სტრატეგიულ სისტემას, რომელიც იქმნება ლებერალურ-დემოკრატიული სახელმწიფოების გარშემო, რომლებიც ერთმანეთთან დაკავშირებულნი არიან ოფიციალური და არაოფიციალური კავშირებითა და ინსტიტუტებით, რომლებსაც გააჩნიათ საერთო ფასეულობები, ამასთანავე ახორციელებენ პრაქტიკულ და გამჭვირვალე თანამშრომლობას სამხედრო სფეროში. უსაფრთხოება, რომელიც დაფუძნებულია თანამშრომლობაზე, თავის თავში მოიაზრებს ისეთ სისტემას, სადაც ცალკეული სახელმწიფოების ეროვნული ინტერესების განხორციელება, დამოკიდებულია უსაფრთხოების ოთხ რგოლთან, რომლების თავსებადობა მთლიანობაში აძლიერებს სისტემას.

რგოლი 1: ადამიანის უფლებების დაცვა საკუთარ ტერიტორიაზე და მის ფარგლებს გარეთ (ინდივიდუალური უსაფრთხოება)

რგოლი 2: მშვიდობისა და სტაბილურობის მხარდაჭერა საერთო სივრცეში (კოლექტიური უსაფრთხოება)

რგოლი 3: საერთო თავდაცვა გარე აგრესორისგან (კოლექტიური თავდაცვა)

რგოლი 4: აქტიური სტაბილურობის უზრუნველყოფა სხვა რეგიონებში, სადაც არსებული პრობლემები შეიძლება საფრთხეს უქმნიდეს საერთო უსაფრთხოებას;

ურთიერთდახმარება მოკავშირეებს შორის - პოლიტიკური, ინფორმაციული, ეკონომიკური და აუცილებელი შემთხვევების დროს - სამხედრო რესურსების გამოყენებით. (სტაბილურობის შენარჩუნება) (რ.კოენი , 14)

აქედან გამომდინარე, მტკიცე კავშირისა და უსაფრთხოების მიღწევის მიზნით, აუცილებელია სისტემაში ჩართული იყოს ოთხივე რგოლი. რომელიმე ერთი რგოლის უგულვებელყოფა სასურველ შედეგს ვერ მოიტანს. (იხ. დანართი N 1)

ამრიგად, ტერორიზმიდან მომდინარე საერთო საფრთხის გააზრების შემდეგ, მსოფლიოს ქვეყნები მიისწრაფვიან საერთაშორისო თანამეგობრობისკენ. საინტერესოა საქართველოს მაგალითის განხილვა ამ თეორიის კონცეფციის გააანალიზების მეშვეობით.

ცვლადები

საქართველოს საგარეო პოლიტიკა

მეცნიერების, მაიკლ კლარკისა და ბარან ვაითის მიხედვით, „საგარეო პოლიტიკა ეს არის გადაწყვეტილება, რომელიც მიიღება ერი-ქვეყნის მაღალი დონის ხელისუფლების მიერ, რათა მიღწეულ იქნას ეროვნული ინტერესები საერთაშორისო დონეზე“. (Michael Clarke and Brian White, 1995, გვ.6)

განვიხილოთ, რა მექანიზმებს ეყრდნობოდა საქართველო საგარეო პოლიტიკური კურსის ფორმირების დროს და როგორ პასუხობდა და პასუხობს ის ქვეყანაში არსებულ გამოწვევებს. რა ეროვნული ინტერესები არსებობდა დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ და როგორ მიიღწეოდა ის საერთაშორისო დონეზე.

საქართველოს საგარეო პოლიტიკაზე მსჯელობის დროს ექსპერტები რამდენიმე ძირითადი ეტაპს გამოყოფენ. საქართველოს გარდამავალი პერიოდი 1990-1993 წლებს მოიცავს, როდესაც მოხდა დამოუკიდებლობის გამოცხადება და ხელისუფლების

სათავეში მყოფი ზვიად გამსახურდია ქმნიდა საგარეო პოლიტიკის პრინციპებს. შემდგომ საქართველოს პოლიტიკურ რეალობაში გაჩნდა სასიცოცხლო გეოპოლიტიკური სივრცეები და რეგიონული თანამშრომლობის პერსპექტივები, საქართველო და კავკასია-კასპური რეგიონული პოლიტიკა, ევრო-ატლანტიკური ინტეგრაცია და საქართველოს პოლიტიკა 1994-2002 წლებს შორის (ვ.მაისაია, 2013, გვ.6), თუმცა ამ პერიოდში შევარდნაძის მმართველობის დროს, შესაძლებელია ორ ქვე-პერიოდის გამოყოფაც. პირველი, 1992-1995 წლები, როდესაც ქვეყანამ წააგო ომი აფხაზეთში და დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობას (დსთ) შეურთდა. მეორე ქვე-პერიოდის დაწყება 1995 წელს კონსტიტუციის მიღებას ემთხვევა და 2003 წლამდე გრძელდება. ამის შემდეგ, ცალკე გამოსაყოფია საქართველოს „ვარდების რევოლუციის“ შემდგომი საგარეო-პოლიტიკური პრიორიტეტები, რომელიც საგარეო პოლიტიკის მესამე ეტაპს და 2003 წლიდან დღემდე პერიოდს მოიცავს.

დამოუკიდებელი საქართველოს საგარეო პოლიტიკის ფორმირების I პერიოდი:

ეროვნული ხელისუფლება არჩეულ იქნა ისეთ დროს და ისეთ პირობებში, როდესაც საქართველო ფაქტობრივად სოციალურ-პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული კატასტროფის ზღურბლთან მიიყვანა საბჭოთა იმპერიალიზმმა, მისმა მბრძანებლურ-ადმინისტრაციულმა სისტემამ. სახელმწიფო ცხოვრების ყველა სფერო ითხოვდა რადიკალურ რეორგანიზაციას, განსაკუთრებით სასიცოცხლო მნიშვნელობისა იყო გადაუდებელი პოლიტიკური და ეკონომიკური რეფორმების განხორციელება. ამ თვალსაზრისით, წინასწარვე, არჩევნებამდე განისაზღვრა ეროვნული ხელისუფლების პოლიტიკის უმთავრესი ორიენტირი (იხ. „მრგვალი მაგიდა - თავისუფალი საქართველო“ - წინასაარჩევნო პროგრამა) და, რაც უფრო მნიშვნელოვანია, რეალურად შეფასდა გარდამავალი პერიოდის, როგორც კომუნისტური მემკვიდრეობის დაძლევის აუცილებლობა. (გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“ №99-100 (120), 1991)

საქართველოს დამოუკიდებლობას თან ახლდა სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის დე ფაქტო გამოყოფა 1990-93 წლებში. თითოეულმა მათგანმა პატარა სამოქალაქო ომი

გამოიწვია, რომელშიც საქართველოს ხელისუფლება დამარცხდა. ძალადობამ საფუძველი დაუდო ფართომასშტაბიან და გახანგრძლივებულ ინტერვენციას რუსეთის მხრიდან. (ნილ მაკფარლეინი, 2012, გვ.5)

მიუხედავად არსებული სირთულეებისა, ქვეყანას საგარეო პოლიტიკის პრიორიტეტებში მაინც ჰქონდა მკვეთრად გამოკვეთილი წინაპირობა - გამიჯვნოდა რუსეთს და სხვა სახელმწიფოების მხარდაჭერა მოეპოვებინა. საქართველოს მაშინდელ მთავრობას მცდელობა ჰქონდა დაემყარებინა სტრატეგიული მოკავშირეობა დასავლეთთან, თუმცა მათგან საპასუხო დაინტერესება არ ჩანდა. ამის გათვალისწინებით, საქართველომ დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობაში (დსთ) გაწევრიანების გადაწყვეტილება არ მიიღო. (ალ. რონდელი, 2001. გვ. 8-10)

დამოუკიდებელი საქართველოს საგარეო პოლიტიკის ფორმირების II პერიოდი:

აღნიშნული პერიოდი ედუარდ შევარდნაძის მმართველობის პერიოდს ემთხვევა და საგარეო კურსშიც გარკვეული ცვლილებები შეინიშნება. მიუხედავად იმისა, რომ შევარდნაძე განაგრძობდა რუსეთთან გამიჯვნის პოლიტიკას, ვითარებას სხვა მიმართულება მიეცა.

ედუარდ შევარდნაძე: „ყველა ხედავს, როგორ აგვარებდა საქართველო თავის ურთიერთობას სხვადასხვა ქვეყნებთან, რით დავიწყეთ ეს ურთიერთობანი და რით მივდივართ რუსეთთან ურთიერთობამდე. მე მგონი, ეს სავსებით გასაგები კურსი და ხაზი იყო, რომლის შესახებაც ჩვენ არ ვხმაურობდით, მაგრამ ასე თანდათანობით მივედით იქამდე, რომ უკვე დღის წესრიგში დადგა რუსეთის საკითხი, მასთან ურთიერთობის მოგვარების საკითხი. ჩვენი ხალხიც თანდათან მომზადდა ამისათვის. ამასაც დრო სჭირდებოდა და ალბათ დრო სჭირდებოდა იმასაც, რომ რუსეთიც მომზადებულიყო. მე ვერ გეტყვით, როდის შედგება ახალი ხელმოწერები, თუმცა ჩვენი პირობა იყო ივნისში გაგვეკეთებინა ეს, მაგრამ აფხაზეთის საკითხის გამწვავებამ იგი ცოტა ხნით გადადო, თუმცა რუსეთის ხელმძღვანელობა კვლავ რჩება იმ პოზიციაზე, რომ უახლოეს დროში შეიქმნას სამართლებრივი ბაზა საქართველოსა და რუსეთს,

რუსეთსა და საქართველოს შორის კეთილმეზობლობა და ურთიერთხელსაყრელი ურთიერთობებისა და კავშირებისათვის. რაც შეეხება ნატოს ყურადღების სფეროში ჩვენს ყოფნას, ეს, მე მგონი, ისე უნდა გავიგოთ, როგორც დღეს შეუძლია ნატოს. ლაპარაკი სწორედ ყურადღების სფეროზეა, გარკვეულ დახმარებაზე, მაგრამ ამას ნურავინ ისე ნუ გაიგებს, თითქოს ნატო მზად არის, რომ ხვალვე გემები შემოიყვანოს და თავისი ბაზები დააარსოს საქართველოსა და კავკასიაში, ამისათვის ნატო მზად არ არის და ასეთი რამ არც უნდა მოვთხოვოთ. მაგრამ თავისთავად ის, რომ დღეს ამ ორგანიზაციის ტრანსფორმირება მიდის და იგი მშვიდობის დაცვის და სტაბილურობის ერთ-ერთი გარანტი ხდება ევროპაში, ეს ჩვენს ინტერესებშიც შედის. საქართველოს დელეგაციის სტუმრობას, საქმიან შეხვედრებს იქ დიდი ყურადღება დაუთმეს, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ ნატოს დაინტერესება საქართველოთი აღმავლობის გზით ივლის, მაგრამ ეს სულაც არ ეწინააღმდეგება რუსეთის ინტერესებს, პირიქით, იგი რუსეთის ინტერესებსაც გულისხმობს და იგი ისე არ უნდა განვიხილოთ, თითქოს რუსეთი და ნატო რაღაც დაპირისპირებული ძალებია. არა, ასე არ იქნება და თუ ამის რაიმე ელემენტები შემორჩა, ისინი თანდთან დაიძლევა და გადაილახება.“ (გაზ: საქართველოს რესპუბლიკა, 1993 , გვ. 1,2)

შიდა და საგარეო დამაბულობის ფონზე, ასევე დასავლეთის კვალინდებური გვერდის ავლა საქართველოსთვის პარტნიორობის გასაწევად, 1993 წელს საქართველოს ხელისუფლება თანხმდება დსთ-ში გაწევრიანებას. ამრიგად, პროდასავლური საგარეო პოლიტიკური ორიენტაცია რუსულით ნაცვლდება.

როგორც მკვლევარი, ზეინო ბარანი განმარტავს, 1990-იანი წლების შუახანებამდე ევროპას და ამერიკის შეერთებულ შტატებს გამოკვეთილი და თანმიმდევრული პოლიტიკა სამხრეთ კავკასიის რეგიონთან მიმართებაში არ ჰქონდათ შემუშავებული. (Zeyno Baran, 2002, გვ. 222).

აქედან, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ რიჩარდ კოენის თეორია, რომელიც თანამშრომლობის დამყარების წინაპირობად, საერთო საფრთხის აღქმას ასახელებს, მართლდება საქართველოსა და დასავლეთის ურთიერთობებთან მიმართებაში.

დასავლეთს ჯერ კიდევ არ ჰქონდა კარგად აღქმული ტერორიზმისგან მომავალი საფრთხე.

ედუარდ შევარდნაძის მიერ საგარეო პოლიტიკური კურსის წარმოების პროცესში, შეგვიძლია გამოვყოთ მისი მმართველობის მეორე ეტაპიც, როდესაც პრო-დასავლური კურსის აღება, ქვეყნისთვის კვლავ პრიორიტეტი ხდება. ქვეყნის პირველი პირი აქტიურად იყენებს დიპლომატიის მეთოდს დასავლეთთან, ატარებს ოფიციალურ შეხვედრებს ჩრდილო-ატლანტიკური ქვეყნის ლიდერებთან და ხდება რიგი შეთანხმებების გაფორმება, რითაც საქართველო სარგებელს იღებს მათთან თანამშრომლობით.

პანკისი ხეობა და ბიოლოგიური იარაღი

შეგვიძლია განვაზოგადოთ, რომ პანკისში შექმნილი ვითარება ნათელი დადასტურებაა საქართველოს და დასავლეთს შორის საფრთხის წინააღმდეგ ერთობლივი მექანიზმის დაწყების შემუშავებაში.

პანკისის რეგიონში განვითარებული მოვლენები პირდაპირ მიბმულია ჩეჩნეთის სამოქალაქო ომებთან. მეორე სამოქალაქო ომის შემდეგ, ჩეჩენი ლტოლვილები პანკისის რეგიონში დასახლდნენ.

ოფიციალური მონაცემებით, 1999 წელს, ომის დაწყების შემდეგ, საქართველოში დაახლოებით ექვსი ათასი ლტოლვილი დარეგისტრირდა და მათი დიდი ნაწილი პანკისის ხეობაში მცხოვრები ქისტების ნათესავები იყვნენ. სიტუაცია დამაბული იყო, რამდენადაც რუსეთმა საქართველოს ჩეჩენი მემბოხეების შეფარებაში დასდო ბრალი. ამ დამაბულობის შედეგი იყო რუსეთის სამხედრო ავიაციის რამდენიმე იერიში პანკისსა და აღმოსავლეთ საქართველოს სხვა ადგილებზე. იმ პერიოდისთვის, პანკისი გადაიქცა სახიფათო ზონად, სადაც გატაცება, ნარკოტიკებით ვაჭრობა და ყაჩაღობა ჩვეულებრივ მოვლენად იქცა. (Democracy and freedom Watch, 2014)

რუსეთის თავდაცვის მინისტრი სერგეი ივანოვი ამბობდა, რომ რაკი საქართველოს არ შესწევდა ძალა პანკისში წესრიგი დაემყარებინა, მაშინ ტერორიზმის ამ „ბუდის“ განადგურება რუსეთის სამხედრო ჩარევის გზით უნდა მომხდარიყო. (The Guardian,

2002) ედუარდ შევარდნაძემ რუსეთის დახმარება საერთო სპეცოპერაციის ჩატარებასთან დაკავშირებით არ მიიღო.

ამის პარალელურად, იმ პერიოდის მასობრივი კომუნიკაციების საშუალებებში ვრცელდებოდა ინფორმაცია, რომელშიც აღნიშნული იყო, რომ პანკისის ხეობაში მართლაც იმყოფებოდნენ ტერორისტული დაჯგუფების წევრები და ისინი ამ ტერიტორიაზე მასობრივი განადგურების იარაღს ამზადებდნენ.

2003 წლის დასაწყისში, ათობით ჩრდილოეთ აფრიკელი (ძირითადად ალჟირელები) დააპატიმრეს გაერთიანებულ სამეფოში, საფრანგეთსა და ესპანეთში, მასობრივი განადგურების იარაღის მომზადების ბრალდებით. დაკავებულების კვალი უკავშირდებოდა ზარქავი-ჩეჩნეთი-პანკისის ქსელს, რომელიც ცნობილი იყო მასობრივი განადგურების იარაღის, კერძოდ კი რიცინის მზადების ეპიცენტრად.

საფრანგეთის და ბრიტანეთის უშიშროების მაღალჩინოსნები აცხადებდნენ, რომ "ევროპაში აღმოჩენილი რიცინი დამზადდა ერაყში, თავად ეს ნივთიერება კი ერაყში საქართველოს გავლით მოხვდა." (The Jamestown Foundation, 2005)

დასავლეთის პრესაში გაჩენილ ცნობებს იმის თაობაზე, რომ ბრიტანული პოლიციის მიერ ლონდონის ერთ-ერთ ბინაში აღმოჩენილი ნივთიერება რიცინი პანკისშია დამზადებული, ეხმაურება სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს ოფიციალური წარმომადგენელიც, ნიკა ლალიაშვილი : "არ გამოვრიცხავთ, რომ პანკისში შესაძლოა მეომრებს ასწავლიდნენ მომწამლავი ნივთიერება რიცინის დამზადებას". ლალიაშვილის თქმით, 2002 წლამდე პანკისის ხეობაში მეომრების სასწავლო ბაზები არსებობდა.

მომდევნო დღეს, საქართველოს დაზვერვის დეპარტამენტის თავმჯდომარემ, ავთანდილ იოსელიანმა უარყო სავარაუდო კავშირი ლონდონში ნაპოვნ ნივთიერებასა და პანკისის ხეობას შორის. (სივილ ჯორჯია , 2003)

პანკისის ხეობაში შექმნილი ვითარების შემდეგ, იწყება ახალი პერიოდი საქართველოს საგარეო პოლიტიკის კურსსა და ეროვნული უსაფრთხოების სფეროებში.

დამოუკიდებელი საქართველოს საგარეო პოლიტიკის ფორმირების III პერიოდი:

„ვარდების რევოლუციის“ გზით მოსული ახალი ხელისუფლების მიმართ, თავიდანვე ჩანს დასავლეთის სიმპატია. ახლად მოსული პერზიდენტი, მიხეილ სააკაშვილი აცხადებდა, რომ ხელისუფლების საგარეო კურსის ერთ-ერთი მთავარი შემადგენელი ნაწილი ქვეყნის ნატოში გაწევრიანება წარმოადგენდა. 2004 წლიდან საქართველო შეუერთდა ნატოსთან ინდივიუალური პარტნიორობის სამოქმედო გეგმას (IPAP). ამ პერიოდიდან მოყოლებული, მთავრობის ცვლილებების მიუხედავად, საქართველოს პრო-დასავლური კურსი არ იცვლება და ჩრდილო-ატლანტიკურ ალიანსთან თანამშრომლობის სხვადასხვა ფორმებს მოიცავს.

საქართველოს მოკავშირეობა დასავლეთთან კიდევ უფრო ინტენსიური გახადა რუსეთ-საქართველოს შორის, 2008 წელს მომხდარმა ომმა. ამ მოვლენამ საქართველო დაარწმუნა, რომ ეროვნული ინტერესების და მათ შორის უსაფრთხოების მოპოვება მიმართულია მტკიცე თანამშრომლობის ფორმებთან.

აქედან გამომდინარე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ დამოუკიდებელი საქართველოს საგარეო პოლიტიკის ფორმირების III პერიოდში, საქართველოსა და დასავლეთს შორის განვითარებული თანამშრომლობა, ჩვენ მიერ განხილული რიჩარდ კოენის მოდელს სრულად ესადაგება:

1. პანკისში შექმნილი ვითარების გათვალისწინებით, საერთო საფრთხემ, ტერორიზმის სახით ორივე მხარის ეროვნული ინტერესი მოიცვა.

2. 2003 წლიდან განხორციელებულმა რეფორმებმა და საქართველოს მთავრობების მიერ საგარეო-პოლიტიკური ორიენტირის გამტკიცებამ, დასავლეთისა და საქართველოს ღირებულებები და ფასეულობები იდენტური გახადა.

3. ორივე მხარემ, სტაბილურობის შენარჩუნების მიზნით, თანამშრომლობის ინსტიტუციური ჩარჩოები შექმნა.

საქართველოს თანამშრომლობითი კავშირები

განვიხილოთ ის პროგრამები, რომლებითაც საქართველო და დასავლეთი უსაფრთხოების კუთხით თანამშრომლობენ:

საქართველო-დასავლეთის ერთობლივი პროგრამები უსაფრთხოების სფეროში

საქართველო აშშ-სთან სხვადასხვა ფორმატში თანამშრომლობს. მათ შორის, გამოძიების ფედერალური ბიუროს, ანტინარკოტიკული და სამართალდამცავ ორგანოებთან ურთიერთობის საერთაშორისო ბიუროს (INL), აშშ-ის თავდაცვის დეპარტამენტის თავდაცვის საფრთხეების შემცირების სააგენტოს (DTRA), ექსპორტის კონტროლისა და საზღვრის უსაფრთხოების (EXBS) და სხვა პროგრამების ფარგლებში.

საქართველო არის ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის გლობალური კოალიციის აქტიური წევრი და ჩართულია მრავალმხრივ ანტიტერორისტულ ოპერაციებში. საქართველო გახდა ევროპის საბჭოს ტერორიზმთან ბრძოლის ექსპერტთა კომიტეტის (CODEXTER) წევრი.

საქართველო აქტიურადაა ჩართული ევროკავშირთან ასოცირების შესახებ შეთანხმებისა და ასოცირების დღის წესრიგის განხორციელების ეროვნული სამოქმედო გეგმის იმპლემენტაციაში, ასევე, ევროკავშირის აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებთან თანამშრომლობის პროგრამებსა და ევროკავშირის ერთიანი უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის (CSDP) ფარგლებში დაგეგმილ ღონისძიებებში.

საქართველო აქტიურად თანამშრომლობს ნატო-სთან, მათ შორის ნატო-ს სამეკავშირეო ოფისთან. ის ასევე წარმოდგენილია ნატო-საქართველოს პროფესიული განვითარების პროგრამის (NATO PDP) მმართველ საბჭოში და მონაწილეობს ნატო-ს პარტნიორობისა და თანამშრომლობის მენიუს ფარგლებში დაგეგმილ ღონისძიებებში.

ამასთან ერთად, საქართველო ჩართულია ეუთო-სა და სუამ-ის ეგიდით დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის სფეროში დაგეგმილ აქტივობებში, ასევე, შავი ზღვის ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაციისა (BSEC) და ეკონომიკური

თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) ფარგლებში განხორციელებულ ღონისძიებებში.

აღსანიშნავია, რომ სახელმწიფო ჩართული ქბრზ საფრთხეების წინააღმდეგ ბრძოლაში მონაწილეობას იღებენ საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და პარტნიორი ქვეყნების მიერ ორგანიზებულ არაერთ საერთაშორისო სემინარსა და ტრენინგში. (www.ssg.gov.ge, 2017)

რაც შეეხება, საქართველოს ჩართულობას მასობრივი განადგურების იარაღის წინააღმდეგ შექმნილ პროგრამებში - ესენია: ერთობლივი საფრთხის შემცირების (CTR) ერთობლივი ბიოლოგიური თანამშრომლობის პროგრამა (CBEP), მასობრივი განადგურების იარაღის გავრცელების თავიდან აცილების პროგრამა (WMD PPP), საერთაშორისო გაუვრცელებლობის პროგრამა (ICP), და ქიმიური, ბიოლოგიური, რადიოლოგიური და ბირთვული საგანგებო სიტუაციების მართვის პროგრამა (CBRN CMAP).

თავდაცვის საფრთხის შემცირების მთავარ პროგრამებს წარმოადგენს:

ერთობლივი ბიოლოგიური თანამშრომლობის პროგრამა (CBEP) – საქართველოში შეეხება საფრთხეებს ამერიკის შეერთებული შტატების და გლობალური ჯანდაცვის უსაფრთხოების საკითხებს, რომელიც გამოიხატება განსაკუთრებით საშიში ინფექციური დაავადებების აფეთქებების რისკით. იგი ხელს უწყობს საუკეთესო გამოცდილებების წახალისებას ბიოლოგიურ უსაფრთხოების სფეროში, აუმჯობესებს რა საქართველოს უნარიანობას სწრაფად მოახდინოს ინფექციური დაავადებების გამოვლენა და შეტყობინება, ასევე საერთაშორისო კვლევით სფეროში თანამშრომლობის დანერგვა და გაუმჯობესება. ერთობლივი ბიოლოგიური თანამშრომლობის პროგრამა – საქართველოში ხორციელდება ამერიკის შეერთებული შტატების დაავადებათა კონტროლის ცენტრთან, უოლტერ რიდის სახელობის სამხედრო კვლევით ინსტიტუტის წარმომადგენლებთან თანამშრომლობით, ასევე ხორციელდება ახლო თანამშრომლობა ამერიკის შეერთებული შტატების სოფლის

მეურნეობის დეპარტამენტთან, და ასევე ამერიკის შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების სააგენტოსთან. ამ თანამშრომლობის დამაგვირგვინებელ და უმაღლეს მიღწევას წარმოადგენს რიჩარდ ლუგარის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის კვლევითი ცენტრი, თანამედროვე ბიოუსაფრთხოების მესამე დონის კვლევითი დაწესებულება, რომელიც აშენდა თავდაცვის საფრთხის შემცირების სააგენტოს მიერ და გადაეცა კუთვნილებაში და საექსპლოატაციოდ საქართველოს დაავადებათა კონტროლის და საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ეროვნული ცენტრს 2013 წელს.

მასობრივი განადგურების იარაღის გავრცელების თავიდან აცილების პროგრამა (WMD PPP) მოიცავს მცურავი საშუალებების მოდერნიზაციას და პორტის ინფრასტრუქტურის განახლების პროგრამას, რომელიც ხორციელდება შავი ზღვის სანაპიროზე ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის ექსპორტის კონტროლისა და საზღვრის უსაფრთხოების პროგრამასთან ახლო თანამშრომლობით (EXBS). მასობრივი განადგურების იარაღის გავრცელების თავიდან აცილების პროგრამის (WMD PPP) ფარგლებში, თავდაცვის საფრთხის შემცირების სამსახური და სახელმწიფო დეპარტამენტის ექსპორტის კონტროლისა და საზღვრის უსაფრთხოების ოფისი საქართველოში საქართველოს საზღვრის დაცვის და სანაპირო დაცვის დეპარტამენტთან თანამშრომლობს, რათა გააუმჯობესოს საქართველოს შესაძლებლობა აღმოაჩინოს და აღკვეთოს მასობრივი განადგურების იარაღთან დაკავშირებული მასალების გავრცელება შავი ზღვის სანაპიროზე, რომელიც ითვალისწინებს ტექნიკური უზრუნველყოფის, ინფრასტრუქტურის, ლოჯისტიკის სფეროში ხარვეზების აღმოფხვრას და მდგრადობის შესაძლებლობის განვითარებას ამ პორტებთან და აღჭურვილობის განახლებასთან დაკავშირებით.

საერთაშორისო გაუვრცელებლობის პროგრამა (ICP) მოიცავს სწავლებებს და აღჭურვილობას სამართალდამცველთა ორგანოებისთვის, საგანგებო სიტუაციების სამსახურის, და საზღვრის დაცვის სამსახურისთვის საქართველოში. პროგრამის საქმიანობა შეესაბამება ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის ექსპორტის კონტროლისა და საზღვრის უსაფრთხოების პროგრამის მიზნებს

საქართველოში (EXBS). საერთაშორისო გაუვრცელებლობის პროგრამის (ICP) მთავარ მიზანს წარმოადგენს დაეხმაროს სამართალდამცველ, საგანგებო სიტუაციების და საზღვრის დაცვის სამსახურებს პროფესიონალური კადრების ჩამოყალიბებაში; გააუმჯობესოს ზემოთმოხსენიებული ორგანოების შესაძლებლობა, რათა გამოავლინოს, აღკვეთოს, განსაზღვროს, გამოიძიოს და რეაგირება მოახდინოს მასობრივი განადგურების იარაღთან დაკავშირებული მასალების უკანონო ტრანზიტს და ასევე შექმნას ხანგრძლივი და ორმხრივად სასარგებლო საქმიანი თანამშრომლობა ამერიკის შეერთებული შტატების, საქართველოს და სხვა რეგიონალურ სააგენტოებს შორის.

ქიმიური, ბიოლოგიური, რადიოლოგიური და ბირთვული საგანგებო სიტუაციების მართვის პროგრამის (CBRN CMAP) მთავარ საქმიანობას წარმოადგენს საგანგებო სიტუაციების პერსონალის უზრუნველყოფა სწავლებებით და მთავარი ეროვნული დოქტრინის ჩამოყალიბება ქიმიური, ბიოლოგიური, რადიოლოგიური და ბირთვული საგანგებო სიტუაციების რეაგირებასთან დაკავშირებით. (<https://ge.usembassy.gov/ka/>, 2017)

რიჩარდ ლუგარის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის კვლევითი ცენტრი

პროგრამების შესახებ ინფორმაციის მოძიების შედეგ, აუცილებელია რიჩარდ ლუგარის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის კვლევითი ცენტრის ცალკე გამოყოფა. ბიოლოგიური აგენტებისა და ბიოტერორიზმის ასპექტების განხილვის დროს, ამ ლაბორატორიას მნიშვნელოვანი ყურადღება ეთმობა საქართველოში.

ის, რომ აშშ-სა და საქართველოს თანამშრომლობით შესაძლებელია სტაბილურობის შენარჩუნება, არ ეთანხმება რამდენიმე ექსპერტი, რომელიც საქართველოში ქბრზ საფრთხეებს იკვლევს.

2011 წელს თბილისის საერთაშორისო აეროპორტის მიმდებარე ტერიტორიაზე საზოგადოებრივი ჯანდაცვის კვლევითი ცენტრი (საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ცენტრალური რეფერალური ლაბორატორია) შეიქმნა.

„ლაბორატორიის მშენებლობის დაწყების პროცესიდან მოყოლებული, იმდენი ფაქტი იყო გასაიდუმლოებული, რომ ეს ყველაფერი რა თქმა უნდა კითხვის ნიშნებს

აჩენს. ამ ლაბორატორიის მუშაობა არ იყო გამჭვირვალე, არ ხდებოდა დაშვება. ჩვენი ცნობების მიხედვით, 2013 წლამდე ამ ლაბორატორიაში ქართველი სპეციალისტები არ მუშაობდნენ. ეს გვაძლევს იმის ვარაუდის საფუძველს, რომ ამ ტერიტორიაზე ხდებოდა ბიოლოგიური აგენტების მომზადება“

„შესაბამისი აპარატურითა და გადამზადების მექანიზმებით, შესაძლებელი ხდება, რომ ლაბორატორიაში მომუშავე სპეციალისტებმა შეისწავლონ განსაკუთრებით საშიში ინფექციური დაავადებები და ამის შემდგომ ჩაატარონ ბიოცდები. ამასთანავე, შესაძლებელია მოხდეს ბიოლოგიური აგენტების ფარული გზებით გატანა საზღვრებს მიღმა. ეს პროგრამა საფრთხეს უფრო ქმნის, ვიდრე სტაბილურობის განცდას.“

იმაზე, რომ ამერიკელების დახმარებით, საქართველოში ბიოლოგიური იარაღი იწარმოება, საუბრობენ რუსული მაღალჩინოსნები. ეს ინფორმაცია ქვეყნდება სხვადასხვა მედია-საშუალებების მეშვეობითაც, სადაც ჟურნალისტები ხაზს უსვამენ, რომ საქართველო და ამერიკა ამ ფორმით არღვევს 1979 წელს ხელმოწერილი კონვენციას ბიოლოგიური იარაღის შესახებ.

ბიოლოგიური იარაღის კონვენციის დარღვევის ფაქტი

კენ ალიბეკოვის აღსარება

ვარაუდების მიღმა, აღნიშნული კონვენციის დარღვევის დადასტურებული ფაქტები აღწერილია, მნიშვნელოვან ლიტერატურულ ნაშრომში - კ. ალიბეკოვისა და ს.ჰანდელმანის წიგნში: “ბიოსაფრთხე, ნამდვილი ისტორია მსოფლიოში უდიდესი ბიოლოგიური იარაღის პროგრამის შესახებ, მოთხრობილი იმ ადამიანისგან, რომელმაც ის შექმნა“ „Biohazard: The Chilling True Story of the Largest Covert Biological Weapons Program in the World - Told from Inside by the Man Who Ran it“. ამ წიგნში, მოთხრობილია საბჭოთა კავშირის დროს შექმნილი ბიოლოგიური პროგრამის შედეგად, როგორ მოხდა ქ. სვერდლოვსკში (ახლანდელ ეკატენინბურგში) 1979 წელს, ანტრაქსით (ციმბირული წყლულით) 100-მდე ადამიანის დაღუპვა, რაც ოფიციალური ინფორმაციით ხორცისგან მოწამვლის მიზეზად გაჟღერდა. როგორც ალიბეკოვი (ბიოლოგიური იარაღის შემუშავებაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფიგურა საბჭოთა კავშირის დროს)

განმარტავს, ადამიანების გარდაცვალების რეალური მიზეზი იყო, სამხედრო-ბიოლოგიური ლაბორატორიიდან ანტრაქსის სპორების ჰაერში მოხვედრა. აღნიშნული ლაბორატორია შედიოდა „ბიოპრეპარატის“ პროექტში, რომელიც ითვალისწინებდა ბიოლოგიური იარაღის შემუშავებასა და წარმოებას. აქედან ჩანს, რომ კონვენციაზე ხელისმოწერა, არ წარმოადგენს შემაფერხებელ ბერკეტს აღარ აწარმოო ბიოლოგიური იარაღი ქვეყნის უსაფრთხოების ინტერესებიდან გამომდინარე. (Ken Alibek and S. Handelman, 1999)

ალიბეკოვის მსგავსად, ბიოლოგიური იარაღის წარმოებას ადასტურებს სვერდლოვსკის რეგიონალური კომიტეტის იმდროინდელი პირველი მდივანიც, ბორის ელცინი საკუთარ მემუარებში.(Ельцин Б. Н, 1990)

მიუხედავად იმისა, რომ ლაბორატორიაში მომუშავე სპეციალისტები უარყოფდნენ ამ ფაქტს, ბორის ელცინი სხვადასხვა ინტერვიუებში ალიბეკოვის ვერსიას აჟღერებდა. მან სპეციალური კანონიც კი მიიღო, სვერდლოვსკის ინციდენტის დროს დაღუპილთა ოჯახის წევრებისათვის ფინანსური დახმარების უზრუნველყოფის შესახებ.

საბჭოთა კავშირთან ერთად, ბიოლოგიური იარაღის კონვენციის დარღვევის პოტენციურ საფრთხეზე საუბარია რუსეთის ხელისუფლებასთან მიმართებაშიც. აღნიშნულის შესახებ ინფორმაცია შესულია აშშ-ს კონგრესის მოხსენებაში, სადაც აშშ-ს სახელმწიფო დეპარტამენტი სვამს საკითხს, ნამდვილად მოსპო თუ არა რუსეთმა მის ტერიტორიაზე არსებული ბიოლოგიური იარაღის ნარჩენები. (The USA Russian congressional record, 2010)

მაგალითების განხილვით, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ საზოგადოებაში საკუთარი გავლენის სფეროს მოსაპოვებლად გამოიყენება პროპაგანდის სხვადასხვა მექანიზმები. ექსპერტების აზრით, ღირებულებათა არათავსებადობა საქართველოს რუსეთთან მიმართებაში უფრო აქვს, ვიდრე ჩრდილო-ატლანტიკურ ქვეყნებთან. რუსეთის მიერ, ევრაზიული კავშირის შექმნის იდეა დაპირისპირებაში მოდის პოსტ-საბჭოთა ქვეყნების დასავლეთის ორიენტირთან.თავად საქართველო კი, საკუთარი პრიორიტეტებითა და

ფასეულობებით უკავშირდება დასავლეთის ღირებულებებს. შესაბამისად, ექსპერტები ფიქრობენ, რომ საქართველოს პრო-დასავლური კურსისთვის საფრთხის შემცველ გარემოებაზე აპელირება, დიდწილად, სწორად რუსეთის ხელისუფლების ინტერესებშია. ისინი საუბრობენ, რუსეთის მიერ „რბილი ძალის“ გამოყენების შესაძლებლობაზეც, რომლის მეშვეობით, რუსეთი ცდილობს დააკნინოს დასავლეთის იმიჯი და ამ მეთოდით მოახდინოს საზოგადოებაზე პოლიტიკური ზეგავლენა.

დასკვნა

ნაშრომის მიზანს წარმოადგენდა გამოეკვლია საქართველოში ბიოლოგიური იარაღის გავრცელების საფრთხე და გამოავლინა მისი განმაპირობებელი ფაქტორები. კვლევის პროცესის დროს დაადგინდა მიზეზ-შედეგობრივი კავშირები საქართველოს საგარეო პოლიტიკის კურსსა და საფრთხის აღქმის შემდგომ რეაგირებას შორის. მოხდა დინამიკის ჩვენება სხვადასხვა დროის სივრცეში, სხვადასხვა პოლიტიკური კურსის შედაგად როგორი იყო მასობრივი განადგურების იარაღის წინააღმდეგ ბრძოლის მექანიზმები და პოლიტიკური კურსის ეფექტურობა. კონკრეტულად კი, ნაშრომში განხილული იყო საქართველოს მისწრაფება შეექმნა თანამშრომლობითი კავშირები, რომელიც მოიცვა დამოუკიდებლობის მიღებიდან დღემდე პერიოდი და განიხილა საქართველოს პრო-რუსული და პრო-დასავლური ორიენტირები.

ნაშრომში მოხდა იმ ფაქტორების გამოკვლევა, რაც გავლენას ახდენს სახელმწიფოებრივ დონეზე, მოქალაქეთა უსაფრთხოებაზე და საერთაშორისო დონეზე - საყოველთაო მშვიდობის დამყარებაში - საქართველოს სრულფასოვან თანამონაწილეობაზე.

ნაშრომში განვიხილეთ გლობალიზაციის უწყვეტი პროცესი და მისი მიმართება ტერორიზმის განვითარებასთან. ასევე, ყურადღება დავუთმეთ საქართველოს გეოპოლიტიკური მდებარეობიდან გამომდინარე, ბიოლოგიური იარაღის გავრცელების საფრთხის შეფასებას. ამ კუთხით, გამოვყავით საქართველოს სახელმწიფოს მიერ

არაკონტროლირებადი ოკუპირებული ტერიტორიების ფაქტორი - კონტრაბანდის ე.წ. „სმაგლინგის“ გავრცელებაში.

კვლევაში წარმოვაჩინეთ ბიოტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის აქტუალობაც. განვსაზღვრეთ, რომ ბიოლოგიური იარაღი საშუალებას აძლევს მის მფლობელს შექმნას პოტენციურად განადგურების საშიშროება. ამასთანავე ბირთვული, ქიმიური ან ჩვეულებრივი იარაღისაგან განსხვავებით, ის არ საჭიროებს განსაკუთრებულ შენახვის პირობებსა თუ შენახვის ხარჯებს. საქართველოს სამხრეთში განლაგებული ქვეყნები ან მისიწრაფიან ამ იარაღის წარმოებისაკენ, ან მათ ტერიტორიებზე უკონტროლოდ ფუნქციონირებენ სხვადასხვა საერთაშორისო ტერორისტული ორგანიზაციები, რომლებსაც სურთ ტერორისტულ აქტებში ამ იარაღის გამოყენება.

ამ თვალსაზრისით, გამოვყავით პანკისის ხეობის კრიზისი და განვიხილეთ მისი თავისებურებები. საკითხის გამოყოფა ცალკე პუნქტად განაპირობა ამ ტერიტორიაზე მომხდარმა ინციდენტმა. ვისაუბრეთ, დასავლეთის მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების მიერ გამოქვეყნებულ ინფორმაციაზე, რომელიც აღნიშნულ ტერიტორიაზე, ბიოლოგიური იარაღის წარმოებასთან დაკავშირებით გავრცელდა.

კვლევის მიმდინარეობისას დავსვით შეკითხვა, თუ რა ფაქტორი/ფაქტორები ახდენს გავლენას სახელმწიფოში ბიოტერორიზმის საფრთხის ეფექტურ რეაგირებაზე? თამაშობს თუ არა პოზიტიურ როლს რეგიონში ქვეყნის სატრანზიტო პოტენციალისა და ფუნქციის ფაქტორი სხვადასხვა ფორმის კონტრაბანდის განვითარებაში. რა კავშირია პატარა ქვეყნის საგარეო პოლიტიკურ კურსსა და საყოველთაო მშვიდობის დამყარებას შორის? და შევიძუშავეთ ჰიპოთეზა , რომ ბიოტერორიზმთან ბრძოლის ეფექტური მექანიზმი, როგორც სახელმწიფოებრივ, ისე საერთაშორისო დონეზე იქმნება საერთო ღირებულებებზე დაფუძნებული თანამშრომლობის შექმნით. თანამშრომლობის წარმატებას კი განაპირობებს ქვეყნის საგარეო პოლიტიკის პრიორიტეტები. აქედან გამომდინარე, რაც უფრო სწორად ხდება ეროვნული ინტერესების გატარება საერთაშორისო დონეზე, მით უფრო ნაკლებია საფრთხე ტერორიზმისგან; ანუ მხოლოდ

თანამშრომლობაზე დაფუძნებული კავშირები არის სახელმწიფოებრივი უსაფრთხოების წარმატების განმაპირობებელი ფაქტორი.

განვიხილეთ დამოკიდებული ცვლადის - საქართველოში ბიოლოგიური აგენტების წარმოებისა და უკანონო მიმოსვლის საფრთხისა და დამოუკიდებელი ცვლადის - საგარეო პოლიტიკური კურსის ორიენტირი; ქვეყნის სწრაფვა შექმნას თანამშრომლობითი კავშირების ურთიერთმიმართება; მოხდა დარგში მომუშავე ექსპერტებთან, სიღრმისეული ინტერვიუს ჩაწერა - კითხვები ეროვნული უსაფრთხოების ინფორმაციის მოპოვების მიზნით.

შემდეგ კი თვისებრივი მეთოდის საშუალებით და რიჩარდ კოენის თეორიით დავამტკიცეთ ჩვენი წინასწარი ჰიპოთეზა.

ამ მოდელზე დაყრდნობით, განვსაზღვრეთ საქართველოს საგარეო პოლიტიკის ეფექტურობა და ვანახეთ ბიოლოგიური საფრთხის შემცირების დინამიკა.

ამგვარად, კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ საქართველოს ყველაზე ეფექტური მექანიზმი იმისა, რომ ებრძოლოს ბიოტერორიზმს, ეს არის საერთო ფასეულობებზე შექნილი სწორი სამეკავშირეო თანამშრომლობა.

კვლევის ღირებულებად შეიძლება ჩაითვალოს ერთი მხრივ, საერთაშორისო ურთიერთობების სფეროსთვის მისი ჰიპოთეზის განზოგადებადობა, ვინაიდან მსგავსი პოლიტიკური სიტუაციის მქონე ქვეყნებისთვის ეს იქნება პრობლემის აქტუალობის წარმოჩენა და ამ პრობლემასთან ბრძოლის მექანიზმების ჩვენება, ხოლო მეორე მხრივ ის გვაძლევს მნიშვნელოვანი დასკვნების გამოტანის შესაძლებლობას, საქართველოს საგარეო პოლიტიკის ალტერნატივების ეფექტურობის შესახებ.

შეჯამებისთვის უნდა აღინიშნოს, რომ შესრულებული ნაშრომი საინტერესოა სამშვიდობო პროცესებით და კონფლიქტის მოგვარების გზებით დაინტერესებული ადამიანებისთვის, ვინაიდან მოიცავს და აანალიზებს იმ მნიშვნელოვან ფაქტორებს, რომლებიც განაპირობებს საყოველთაო სტაბილურობის დამყარებას.

ბიბლიოგრაფია

1. Jeffrey Larsen & Gregory Rattray , 1996, Arms Control 201-228
2. რონდელი, ალექსანდრე. საერთაშორისო ურთიერთობები. (თბილისის დამოუკიდებელი უნივერსიტეტი. 1996)
3. რონდელი, ალექსანდრე. დამოუკიდებელი საქართველოს არჩევანი (ახალი აზრი, ნომერი 3, ნოემბერ-დეკემბერი 2001)
4. Bettina Bruns Judith Miggelbrink (Eds.) Subverting Borders , Doing Research on Smuggling and Small-Scale Trade , 2012 Andrea Weiss Crossing conflicting state boundaries: The Georgian-Abkhazian Ceasefire Line 213-233
5. BRZEZINSKI, ZBIGNIEW (2007): Second Chance: Three Presidents and the Crisis of American Superpower, Basic Books, New York. DURANDIN, CATHERINE (2007): La CIA – Cinq années de col re, Armand Colin, Paris. FRIEDMAN, L. THOMAS (1999): The Lexus and Olive Tree – Understanding Globalization, Anchor Books, New York. HARVEY, DAVID (2003): The New Imperialism, Oxford University Press Inc, New
6. http://www.unafei.or.jp/english/pdf/PDF_rms/no71/10_p32-p39.pdf; June 10, 2009.
7. Nuclear, Biological, and Chemical Weapons and Missiles: Status and Trends 2008 Paul K. Kerr
8. Weapons of Mass Destruction Eric A. Croddy, James J. Wirtz, Jeffrey A. Larsen 2004
9. (ნ.ჩიტაძე, 2008 21) ნატო - ჩრდილოატლანტიკური ალიანსი მსოფლიოში მშვიდობისა და სტაბილურობის მთავარი გარანტი
10. ალ. რონდელი, დამოუკიდებელი საქართველოს არჩევანი (ა ხ ა ლ ი ა ზ რ ი , ნომერი 3, ნოემბერდეკემბერი, 2001. გვ. 8)
11. (საქართველოს რესპუბლიკა. - 1993. - 29 ივნისი. - N138(684). - 1,2 გვ.[ჩაიწერა] ონიანი ნატო
12. (Zeyno Baran, The Caucasus: Ten Years after Independence (The Washington Quartely, 25:1, Winter 2002. p. 222)

13. Democracy and freedom Watch, 2014
<http://dfwatch.net/%E1%83%A9%E1%83%94%E1%83%A9%E1%83%94%E1%83%9C%E1%83%98-%E1%83%9A%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%9A%E1%83%95%E1%83%98%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98-%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%A3%E1%83%9A-31763> ნანახი 2017 ივლისი
14. Ian Traynor. Russia Angry at U.S. War Plan for Georgia. (The Guardian, February 22. 2002) <http://www.guardian.co.uk/international/story0,3604,654020,00.html>.
15. <https://jamestown.org/program/ricin-fever-abu-musab-al-zarqawi-in-the-pankisi-gorge/> ნანახი 2017 მაისი
16. Andrew McGregor Publication: Terrorism Monitor Volume: 2 Issue: 24 Ricin Fever: Abu Musab al-Zarqawi in the Pankisi Gorge
17. სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის ოფიციალური ვებ-გვერდი :
<http://ssg.gov.ge/page/info/international-cooperation> ნანახი 2017 ივლისი
18. <https://ge.usembassy.gov/ka/our-relationship-ka/policy-history-ka/assistance-ka/defense-threat-reduction-agency-ka/>
19. Новые вызовы безопасности на постсоветском пространстве: биологическое оружие 2014 <https://riss.ru/analytics/5521/> ნანახი 2017 მაისი
20. Закон РФ от 4 апреля 1992 г. N 2667-1 "Об улучшении пенсионного обеспечения семей граждан, умерших вследствие заболевания сибирской язвой в городе Свердловске в 1979 году"
21. Система ГАРАНТ: <http://base.garant.ru/178833/#ixzz4morzAruG>
22. Ельцин Б. Н. Исповедь на заданную тему. М., 1990.
23. (Kolbin, G. (2002, May 27-29). Environmental Aspects of Former Soviet Military Sites in Georgia. NATO CCMS Workshop on Reuse and Cleaning of Former Military Sites.

- Bishkek, Uzbekistan.) . Stier, K. (2002, June 28). Missing Radioactive Generators in Georgia Raise “Dirty Bomb” Concerns, from <http://www.eurasianet.org>
24. The Biological Weapons Convention website
([http://www.unog.ch/80256EE600585943/\(httpPages\)/77CF2516DDC5DCF5C1257E520032EF67?OpenDocument](http://www.unog.ch/80256EE600585943/(httpPages)/77CF2516DDC5DCF5C1257E520032EF67?OpenDocument))
  25. Nye, Joseph. 2004. *Soft power: The Means of Successes in World politics*. New York: Public Affairs
  26. Speedie, David. 2015. “Soft Power”: The values that Shape Russian Foreign Policy. Carnegie Council for Ethics in International Affairs. July 30
  27. The USA Russian congressional record 2010, December 23089-23095,
  28. Wheelis, Mark; Rózsa, Lajos; Dando, Malcolm (2006). *Deadly Cultures: Biological Weapons Since 1945*. Harvard University Press. 284–293
  29. Gray, Colin. (2007). *Another Bloody Century: Future Warfare*. 265- 266.
  30. Rule 73. The use of biological weapons is prohibited., Customary IHL Database, International Committee of the Red Cross (ICRC)/Cambridge University Press.
  31. *Customary Internal Humanitarian Law, Vol. II: Practice, Part 1*, (eds. Jean-Marie Henckaerts & Louise Doswald-Beck: Cambridge University Press, 2005)
  32. Alexander Schwarz, "War Crimes" in *The Law of Armed Conflict and the Use of Force: The Max Planck Encyclopedia of Public International Law* (eds. Frauke Lachenmann & Rüdiger Wolfrum: Oxford University Press, 2017), 1317.
  33. Mayor, Adrienne (2003). *Greek Fire, Poison Arrows & Scorpion Bombs: Biological and Chemical Warfare in the Ancient World*. Woodstock, N.Y.: Overlook Duckworth.
  34. Wheelis, Mark (2002). "Biological warfare at the 1346 siege of Caffa". *Emerg Infect Dis*. Center for Disease Control.

35. Barras, Vincent; Greub, Gilbert (2014). "History of biological warfare and bioterrorism". *Clinical Microbiology and Infection*. 20 (6): 497–502
36. Andrew G. Robertson, and Laura J. Robertson. "From asps to allegations: biological warfare in history," *Military medicine* (1995) 160#8 pp: 369-373.
37. Rakibul Hasan, "Biological Weapons: covert threats to Global Health Security." *Asian Journal of Multidisciplinary Studies* (2014) 2#9 38.
38. Calloway, Collin G. (2007). *The Scratch of a Pen: 1763 and the Transformation of North America (Pivotal Moments in American History)*. Oxford University Press. . 73.
39. Jones, David S. (2004). *Rationalizing Epidemics*. Harvard University Press. . 97.
40. Christopher, Warren (2013). "Smallpox at Sydney Cove - Who, When, Why". *Journal of Australian Studies*. doi:10.1080/14443058.2013.849750#preview. See also *History of biological warfare#ew South Wales, First Fleet#First Fleet smallpox, and History wars#Controversy over smallpox in Australia*.
41. Koenig, Robert (2006), *The Fourth Horseman: One Man's Secret Campaign to Fight the Great War in America*, PublicAffairs.
42. Prasad, S.K. (2009). *Biological Agents, Volume 2*. Discovery Publishing House. p. 36.
43. Garrett, Laurie. *Betrayal of Trust: The Collapse of Global Public Health*, (Google Books), Oxford University Press, 2003, p. 340-41, (ISBN 0198526830).
44. Covert, Norman M. (2000), "A History of Fort Detrick, Maryland", 4th Edition: 2000.
45. Jump up
46. Guillemin, J. (2006). "Scientists and the history of biological weapons: A brief historical overview of the development of biological weapons in the twentieth century". *EMBO Reports*. 7 (Spec No): S45–S49. PMC 1490304 . PMID 16819450.
47. Hal Gold, Unit 731 testimony, 1996, p.64-66
48. Barenblatt, Daniel (2004). "A Plague upon Humanity". HarperCollins: 220–221.
49. ^ Hudson, Christopher (2 March 2007). "Doctors of Depravity". *Daily Mail*.
50. ^ Chevrier & Chomiczewski & Garrigue 2004, p. 19.

51. ^ Croddy & Wirtz 2005, p. 171.
52. ^ Naomi Baumslag, *Murderous Medicine: Nazi Doctors, Human Experimentation, and Typhus*, 2005, p.207
53. ^ "Weapons of Mass Destruction: Plague as Biological Weapons Agent". GlobalSecurity.org. 5s5sbo, 0350bo, 2017
54. ^ Amy Stewart (25 April 2011). "Where To Find The World's Most 'Wicked Bugs': Fleas". National Public Radio.
55. ^ Russell Working (5 June 2001). "The trial of Unit 731". *The Japan Times*.
56. ^ Ken Alibek and K Handelman (1999), *Biohazard: The Chilling True Story of the Largest Covert Biological Weapons Program in the World Trade From the Inside by the Man Who Ran It*, New York, NY: Random House.
57. a b "26 Countries' WMD Programs; A Global History of WMD Use - US - Iraq War - ProCon.org". Usiraq.procon.org. 2009-05-29. 5s5sbo 0s0bo, 2017
58. ^ "Loner Likely Sent Anthrax, FBI Says". *Los Angeles Times*. Archived from the original on 7 April 2008. 5s5sbo , 2017
59. ^ "Anthrax Facts | UPMC Center for Health Security". Upmc-biosecurity.org. Archived from the original on 2 March 2013. 5s5sbo 2017
60. a b Kenneth Alibek and S. Handelman. *Biohazard: The Chilling True Story of the Largest Covert Biological Weapons Program in the World – Told from Inside by the Man Who Ran it*. 1999. Delta (2000) ISBN 0-385-33496-6.
61. ^ "Potential bioweapons". *Clinical Immunology*. 111: 1–15. doi:10.1016/j.clim.2003.09.010. 5s5sbo 2017
62. ^ "Vietnam's war against Agent Orange". *BBC News*. 14 June 2004. 5s5sbo 2017
63. ^ Verdourt, Bernard; Trump, E.C.; Church, M.E. (1969). "Common poisonous plants of East Africa". London: Collins: 254
64. ^ "An Introduction to Biological Weapons, Their Prohibition, and the Relationship to Biosafety", *The Sunshine Project*, April 2002. 5s5sbo 2017

65. ^ Lockwood, Jeffrey A. *Six-legged Soldiers: Using Insects as Weapons of War*, Oxford University Press, USA, 2008, pp. 9–26, (ISBN 0195333055).
66. ^ http://www.opbw.org/new_process/msp2010/BWC_MSP_2010_WP8_E.pdf
67. ^ Ouagrham-Gormley S. Dissuading Biological Weapons Proliferation. *Contemporary Security Policy* [serial online]. December 2013;34(3):473-500. Available from: Humanities International Complete, Ipswich, MA. Accessed 28 January 2015.
68. ^ Guillemin, J. (2013). The Soviet Biological Weapons Program: A History. *Politics & The Life Sciences*, 32(1), 102-105. doi:10.2990/32_1_102
69. a b Wilkening D. Modeling the incubation period of inhalational anthrax. *Medical Decision Making* [serial online]. 1 July 2008;28(4):593-605. Available from: Scopus®, Ipswich, MA. Accessed 28 January 2015.
70. ^ Toth D, Gundlapalli A, Adler F, et al. Quantitative Models of the Dose-Response and Time Course of Inhalational Anthrax in Humans. *Plos Pathogens* [serial online]. August 2013;9(8):1-18. Available from: Academic Search Complete, Ipswich, MA. Accessed 28 January 2015.
71. ^ Treadwell, Tracee (March–April 2003). "Epidemiological Clues to Bioterrorism" (PDF). *Public Health Reports*. 118: 93–94. PMC 1497515 . PMID 12690063. doi:10.1093/phr/118.2.92.
72. ^ Genuth, Iddo ; Fresco-Cohen, Lucille (13 November 2006). "BioPen Senses BioThreats", *The Future of Things* Archived 30 April 2007 at the Wayback Machine.
73. ^ Kelle A (2009) Security issues related to synthetic biology. Chapter 7. In: Schmidt M, Kelle A, Ganguli-Mitra A, de Vriend H (eds) *Synthetic biology. The technoscience and its societal consequences*. Springer, Berlin
74. ^ Garfinkel, M., Endy, D., Epstein, G., and Friedman, R. (2007). In *Synthetic Genomics: Options for Governance*. Available at: <http://www.jcvi.org/cms/research/projects/syngen-options/overview/>.

75. Croddy, Eric A.; Wirtz, James J., eds. (2005). *Weapons of Mass Destruction*. Jeffrey A. Larsen, Managing Editor.